

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Familjerättssekreterares dilemman

**En kvalitativ studie om familjerättssekreterares arbete med
kvinnor som utsätts för våld av män efter separation**

Saga Bladh
Isabella Barjosef

Kandidatuppsats SOPB63

HT 2022

Handledare: Mikael Sandgren

Abstract

Authors: Saga Bladh and Isabella Barjosef

Title: Family Law Secretary's Dilemma: A qualitative study of family law secretaries' work with women who are subjected to subsequent violence exercised by men

Supervisor: Mikael Sandgren

Assessor: Johan Cronehed

Domestic violence is an extensive social problem that family law secretaries are familiar with. Yet there seems to be a blindness and ignorance to subsequent violence that is not established within the practice as a matter of course and is not given any decisive importance in family law secretaries' assessments. The purpose of our study is to understand how family law secretaries reason about their work with women who experience subsequent violence exercised by men in connection with custody disputes. The method chosen for this study was qualitative interviews with six different family law secretaries from six different municipalities. When analysing the results of our empirical work we noticed a pattern in how the family law secretaries and the court differently interprets and applies the law that establishes the best interest of the child in child custody cases. We observed two conflicting logics, the legal logic and the care logic. In our analysis we applied the social constructionist theories, institutional logics, accounts and Judith Butler's gender theory, to present and analyse the complexity of the subject. Our study shows that the family law secretaries find that the legal logic considers the child's contact with both parents, while the caring logic values the child's protection from violence. The results of our study illustrate and problematise how the legal logic therefore encourages and expects the abused woman to cooperate with her perpetrator, encourage contact between the child and the abusive father, and is forced to take responsibility for the consequences of the violence when she resists.

Keywords: subsequent violence, family law secretaries, child custody cases, domestic violence, institutional logics, best interest of the child, gender theory, accounts

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
2. Bakgrund	8
2.1 Begreppsanvändning: Våld efter separation	8
2.2 Tillämpning av FB 6:2a utifrån två institutionella logiker	9
3. Forskningsläget	10
3.1 Sökprocess	10
3.2 Teman	10
3.2.1 Familjerättssekreterares olika definitioner av våld	10
3.2.2 Tingsrättens utfall i våldsärenden	11
3.2.3 Barnets bästa	12
3.2.4 Kunskap, bemötande och handläggning	13
3.2.5 Sociala konstruktioner och genus i familjerättsärenden	15
4. Teoretiska utgångspunkter	17
4.1 Institutionella logiker	17
4.2 Accounts	18
4.3 Judith Butler: Genustrubbel	19
5. Metod och metodologiska överväganden	21
5.1 Metodval	21
5.2 Genomförande av intervjuer	22
5.3 Urval	22
5.4 Förförståelse	23
5.5 Bearbetning och analys	24
5.6 Tillförlitlighet	25
5.7 Forskningsetiska överväganden	26
5.8 Arbetsfördelning	26
6. Resultat och analys	28
6.1 Verksamhet	28
6.1.1 Hur våld efter separation tar sig uttryck och dess konsekvenser	28
6.1.2 Upplevd kunskap om våld efter separation	31
6.2 Bedömningsarbete	32

6.2.1 Upptäckande av våld efter separation	32
6.2.2 Parternas trovärdighet	34
6.2.3 Ansvar för våldets konsekvenser	37
6.3 Lagens tillämpning	41
6.3.1 Barnets bästa, med grund i FB 6:2a	41
7. Avslutande diskussion	46
Referenslista	48
Bilaga 1: Intervjuguide	51
Bilaga 2: Informationsbrev	54

1. Inledning

1.1 Problemformulering

En studie av Brottsförebyggande rådet visar att en av fem personer i Sverige har utsatts för våld i en nära relation och i majoriteten av fallen är det mannen som utsätter kvinnan för våld (Sinisalo & Moser Hällén 2018, s. 9). Våld i nära relationer kan leda till bland annat fysisk och psykisk ohälsa, sjukskrivningar, arbetslöshet, ekonomisk utsatthet och socialt utanförskap. Våldet har också konsekvenser för anhöriga, vänner, barn och samhället. I Sverige har våld i nära relationer klassats som ett socialt problem sedan 2007. Sen dess har socialnämnden ansvarat för att ha tillräckligt med kunskap om ämnets flera dimensioner för att kunna arbeta aktivt med såväl vuxna som barn som utsätts för våld i nära relationer (ibid).

Våld i nära relationer är ett omfattande och komplext samhällsproblem. Problemet innefattar våld som sker inom en familj, oftast i familjens egna hem (Sinisalo & Moser Hällén 2018, s. 9ff). Karaktäristiskt för våld i nära relationer är den starka relationen mellan våldsutövaren och våldsoffret som innefattar ett känslomässigt band, tillit och beroendeskap. Konsekvenserna av våldet kan därför förstås utifrån två traumatiserande dimensioner. Utöver det faktiska våldet, vilket är den första dimensionen, påverkas våldsoffret även kraftigt av kontakten till våldsutövaren då denna är någon offret älskar och litar på som skadar och bryter ner den utsatta. På grund av detta är det svårare att anmäla våld som sker inom en nära relation och våldet kan därför fortsätta och situationen förvärras bakom stängda dörrar. Våldsutövaren har oftast möjlighet att kontrollera sitt våldsutövande och bestämma var och när hen vill utöva våldet för att ingen utomstående ska märka. Våldet trappas oftast upp efter hand och våldsoffret kan inte komma undan från sin förövare då denne finns i hemmet. Med tiden blir våldet en del av offrets vardag och integreras i bilden för vad som är normalt förekommande i relationen, en så kallad normaliseringsprocess. Detta bidrar till att det blir svårare för våldsoffret att inse våldets allvar och sin utsatta situation (ibid).

Det är en vanlig missuppfattning att våldet upphör efter separation och att våldsoffret blir fri från sin förövare (Bruno 2016, s. 11ff). Våldet fortsätter ta sig uttryck genom exempelvis hot, kontroll, trakasserier, ekonomisk maktutövning och smutskastning, och det trappas oftast upp

efter separation. Separationen kan utgöra en form av krissituation, speciellt i de fall då parterna har ett gemensamt barn (Bruno 2018, s. 427). Enligt Diesen kan denna missuppfattning bidra till blindhet för våld efter separation och dess konsekvenser (2016, s. 55). I studier har det framkommit att våld efter separation, samt risk för våld efter separation, inte får någon väsentlig inverkan på bedömningar i vårdnadstvister hos varken familjerätten eller domstolen (Stark, Choplin & Wellard 2019, s. 4f). Det framkommer även att mannens berättelser får mer tilltro och genomslag i bedömningarna än vad den våldsutsatta kvinnans får. Kvinnan blir istället misstrodd och beskylld för att försöka gestalta pappan som en olämplig förälder (ibid).

Våldsutsatta upplever att familjerättssystemet gör det svårt för dem att skydda sina barn från skada (Meyer 2011, s. 273). Rättssystemet missar de våldsutsattas perspektiv och ser därför inte riskerna som barn utsätts för genom kontakt med en våldsutövande förälder, i även i de fall där våldet rör psykisk och emotionell misshandel. I ärenden då den våldsutsatta kvinnan får ensam vårdnad kombinerat med umgängesrätt för pappan kan kvinnan ställas inför motsägelsefulla myndighetsbeslut (Diesen 2016, s. 55; Bruno 2018, s. 427). Kvinnan förväntas samarbeta med pappan, stötta barnens umgänge med pappan och värna om barnens relation till pappan. Samtidigt är kvinnan ansvarig för att se till att barnen är säkra och mår bra. Kan mamman inte tillgodose båda förutsättningarna finns det en risk att hon förlorar vårdnaden av barnen eller att barnen omhändertas av socialtjänsten. Kvinnan hamnar i kläm mellan vad vi i detta arbetet kommer benämna som rättslogiken och omsorgslogiken (ibid).

Våld i nära relationer är ett omfattande socialt problem som familjerättssekreterare är väl införstådda med. Trots det råder det en blindhet och okunskap för våld efter separation som inte tycks vara etablerat inom verksamheten med självklarhet och inte får någon avgörande betydelse i familjerättssekreterares bedömningar. Rättssystemet tycks värna om barnets kontakt med båda föräldrarna vilket försätter kvinnan i en svår situation. Vårt forskningsproblem är familjerättssekreterares kunskap om våld efter separation/eftervåld i arbetet med att utreda och bedöma vårdnadstvisterna. Detta ska vi undersöka i relation till de konkurrerande logikerna, rättslogiken och omsorgslogiken, där familjerätten värnar om barnets kontakt med båda föräldrarna samtidigt som barnet och kvinnan ska skyddas från övergrepp.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att förstå hur familjerättssekreterare resonerar om sitt arbete med kvinnor som utsätts för våld av män efter separation i samband med vårdnadstvister. För att uppfylla syftet har vi följande frågeställningar:

- Hur definierar familjerättssekreterare våld efter separation i sitt arbete?
- Hur resonerar familjerättssekreterarna om sitt arbete med att upptäcka våld efter separation?
- Hur resonerar familjerättssekreterare om betydelsen av våld efter en separation inför sina bedömningar?

2. Bakgrund

2.1 Begreppsanvändning: Våld efter separation

Våld kan definieras som en gärning utförd mot en annan människa som ämnar att skada, göra ont, skrämja eller förödmjuka individen för att på något sätt styra dennes handlingar (Sinisalo & Moser Hällen 2018, s. 27ff). I vår problemformulering lyfter vi att våld i nära relationer skiljer sig från våld i allmänhet genom bland annat det starka emotionella band som finns mellan våldsoffret och förövaren, att våldet sker i hemmet som ska vara en plats för trygghet och att våldet efter hand normaliseras och blir en del av offrets vardag. I diskussioner om våld i nära relationer urskiljs ofta våldets olika former för att öka kunskap om dess olika uttryck och underlätta upptäckandet av våldet. Våldet kan ta sig uttryck som fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt, latent, materiellt, försummelse, separationsvåld, motvåld, våld mot individer med funktionsnedsättning, hedersrelaterat våld och våld mot husdjur. Dessa våldsformer överlappar varandra, exempelvis kan hot om våld mot husdjur ses som en form av psykiskt våld för att kontrollera våldsoffret, men får ändå en egen kategori för att uppmärksamma att detta är en vanligt förekommande dimension av våldet (ibid).

I vårt arbete fokuserar vi på våld i nära relationer som sker efter separation i samband med vårdnadstvister. Inom forskningen beskrivs den fortsatta våldsutövningen som våld efter separation medan en del brukarrepresentativa organisationer, litteratur och poddar använder begreppet eftervåld (*Eftervåld, separationsvåld, post separationsvåld* 2021; Roks tjejjourer 2020; Eklund 2020). Sinisalo och Moser Hällen använder begreppet separationsvåld för att förklara att de övriga formerna av våld fortsätter även i samband med och efter separation (2018, s. 40). Det blir således ett samlingsnamn för såväl psykiskt, fysiskt som ekonomiskt våld med flera. Begreppet ämnar att lyfta hur separationen kan utgöra en utlösande faktor för förövaren att ta till nya våldsformer eftersom separationen inskränker på mannens självbild och makt över kvinnan. Vanligt förekommande är fortsatt psykiskt våld såsom hot och smutskastning. Men det är även i samband med separationen som kvinnan löper störst risk att bli mördad av sin våldsutövare (Sinisalo & Moser Hällen 2018, s. 50). Det är ovanstående begreppsförklaring vi syftar till när vi benämner våld efter separation eller eftervåld i detta examensarbete. Under våra intervjuer har vi använt ordet eftervåld, men har lämnat det öppet för intervjupersonerna att själva berätta vad de tänker på när de hör ordet. Vi lämnar därför

definitionen öppen till analysen för att kunna få en bild av familjerättssekreterarnas syn på våld efter separation.

2.2 Tillämpning av FB 6:2a utifrån två institutionella logiker

Arbetet i familjerätten och domstolen i frågor om vårdnad, boende och umgänge regleras av föräldrabalken 6 kap. I den tidigare forskning vi har tagit del av samt i vår empiri finns det två återkommande principer som ska verka vägledande vid bedömning av barnets bästa. Dels att skydda barn från övergrepp, dels en god och nära kontakt med båda föräldrarna. Dessa principer regleras av föräldrabalken, kapitel 6, paragraf 2a (FB 6:2a):

Föräldrabalk 6 kap. Om vårdnad, boende och umgänge

2 a § Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska det fästas avseende särskilt vid

- risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Lag (2021:528).

I tidigare forskning och i vår empiri har vi uppmärksammat att punkt ett (p1) och punkt två (p2) i FB 6:2a kan krocka i våldsärenden, då barnets nära kontakt med den våldsutövande föräldern samtidigt kan möjliggöra fortsatt våldsutövande. Vi har uppmärksammat hur de två punkterna i denna paragraf hänger ihop med två logiker, omsorgslogiken och rättslogiken, i hur denna paragraf tillämpas. Tingsrätten tycks värna om den goda kontakten med båda föräldrarna som regleras i FB 6:2a p2 utifrån rättslogiken, som värnar om rättssäkerhet och tillämpning av lagen. Samtidigt resonerar familjerättssekreterarna i vår empiri återkommande kring hur barn och även kvinnor behöver skyddas från sin förövare i enlighet med omsorgslogiken, i relation till FB 6:2a p1. Detta resonemang förklaras och utvecklas i analysen.

3. Forskningsläget

3.1 Sökprocess

Vi har använt följande sökord för att hitta relevanta artiklar till forskningsläget: “Intimate partner violence”, “domestic violence”, “våld i nära relationer”, “våld i hemmet”, “våld efter separation”, “eftervåld”, “familjerätten”, “familjerättssekreterare”, “vårdnad”, “umgänge” samt “föräldraskap”. Vi har använt oss av Google Scholar, Lubsearch och Artikelsök för att hitta relevanta vetenskapliga artiklar, avhandlingar, monografier och utredningsbetänkanden för vårt forskningsläge.

3.2 Teman

De teman som vi har valt att dela in vår kunskapsökning i blir relevanta för vårt syfte då de ringar in det sammanhang som vårt syfte och intervjupersoner befinner sig inom. Syftet med vår studie är att förstå hur familjerättssekreterare resonerar om sitt arbete med kvinnor som utsätts för våld av män efter separation i samband med vårdnadstvister. Vi kommer att inledningsvis redovisa forskning som visar på hur familjerättssekreterare kan definiera våld och därefter hur tingsrättens utfall tenderar att bli vid våldsärenden. Detta ger en förståelse för den betydelse våld får i familjerättsprocessen. Nästa tema är barnets bästa som redogör för forskning om dilemmat som kan uppstå vid tillämpning av de motstridiga principerna i lagen som reglerar barnets bästa. Nästa tema är kunskap, bemötande och handläggning för att visa på forskning som lyfter våldsutsattas upplevelser av myndighetskontakter, vilket lyfter vårt syfte ur ett brukarperspektiv. Vårt sista tema är sociala konstruktioner av genus i familjerätten som har relevans för genusperspektivet i vårt syfte, då det är arbetet med utsatta kvinnor vi undersöker. Utifrån kunskapsläget urskiljs uppsatsens relevans för behovet av en ökad förståelse för hur familjerättssekreterare resonerar kring sitt arbete. Detta då tidigare forskning visar på en rad olika omständigheter och dilemman som ger deras arbete en stor komplexitet.

3.2.1 Familjerättssekreterares olika definitioner av våld

Genom följande tema vill vi lyfta hur forskning visat att definitionen av våld kan skilja sig mellan olika familjerättssekreterare och verksamheter. Hur familjerättssekreterare definierar

våld har betydelse för deras arbete med våldsärenden. I Erikssons studie (2003, s. 204ff) menar en av familjerättssekreterarna som intervjuats att dennes verksamhet enbart definierar fysiskt våld som våld, samt att den våldsutövande mannen är tvungen att ha en våldsdom för att våldet ska tas i beaktning. I vissa fall krävs till och med synliga tecken av det fysiska våldet i form av skador. Denna snäva definition av våld bidrar till en normalisering och bagatellisering av våldet och att den våldsutsatta kvinnan drabbas ytterligare. Denna snäva definition förvärrar kvinnans situation eftersom att våldsutsatta kvinnor ofta själva inte definierar icke fysiska våldsformer som våld på grund av normaliseringsprocessen. De övriga respondenterna har en tolkningsram grundad i Kvinnofrids feministiska perspektiv, som menar att våld är något som kan utvecklas med tiden och omfattar allt från makt- och kontrollbeteende till fysiskt våld, samt lägger fokus på kvinnans utsatthet och konsekvenserna för henne som våldsoffer. Vissa av respondenterna menar att våldsärenden med våld efter separation inte är vanligt förekommande. Denna uppfattning om våldets förekomst påverkar hur och i vilken utsträckning familjerättssekreterare upptäcker våld. Vissa av familjerättssekreterarna menar att de alltid eller ofta frågar om våld och har systematiska metoder för att upptäcka det, medan andra endast gör det om de uppfattar signaler om att det kan förekomma (ibid).

Eriksson identifierar två förhållningssätt i arbetet med våldsutsatta kvinnor och i bedömningen av vårdnads- och umgängesfrågor (2003, s. 225f). Det första med fokus på den separerade kärnfamiljen och en snävare definition av våld. Det andra med fokus på kvinnans utsatthet, en bredare definition av våld, användning av systematiska metoder för att upptäcka våld och att våldet får stor betydelse vid bedömningar om vårdnad och umgänge. Förhållningssättet om den separerade kärnfamiljen är norm i familjerättssekreterarnas arbete (ibid).

3.2.2 Tingsrättens utfall i våldsärenden

När vi har tagit del av forskning inom området våld efter separation har vi funnit att utfallen från tingsrätten tenderar att innebära någon form av kontakt mellan barnet och den våldsutövande föräldern (Eriksson, Bruno & Näsman 2013, s. 32ff). Trots att bevisbördan gällande våld är betydligt lägre i familjerätten än i brottmål visar en utredning från 2002 att tingsrätten beslutar om gemensam vårdnad, mot den ena förälderns vilja, i nära hälften av

fallen där våld har påståtts förekommit. I fall där pappan tidigare blivit fälld för misshandel mot mamman blir utfallet gemensam vårdnad i fyra av tio fall. Studien visar att utfallet i 47% av fallen blir kontakt med den våldsutövande föräldern utan övervakning, i 31% av fallen umgänge med övervakning och i 10% av fallen ingen kontakt. Bruno (2018) skriver i sin artikel att de allra flesta våldsutövande pappor i Sverige har fortsatt kontakt med sina barn i någon form. Bruno refererar till Anna Forssells studie som presenterar att 75% av de 165 våldsutsatta barn som intervjuats har fortsatt kontakt med sin pappa (Bruno 2018, s. 427).

3.2.3 Barnets bästa

Gemensam vårdnad är en norm i vårdnadsprocesser (Eriksson 2003, s. 62ff) och vårdnadsutredningen framför gemensam vårdnad som "barnets bästa" (SOU 1995:79). Eriksson använder begreppet "rättstomt rum" för att beskriva hur rättsregler om vårdnad och umgänge misslyckas med att utveckla det praktiska genomförandet och att föräldrarna förväntas fylla detta tomrum (Eriksson 2003, s. 62ff). Ett exempel är hur umgängesrätten, som är barnets rätt till umgänge med sin förälder, i praktiken blir föräldrarnas rätt till umgänge. Detta eftersom föräldern kan hävda att umgänge är i enlighet med barnets bästa, särskilt när barnet är omyndigt. Föräldern kan åberopa umgängessabotage om umgänget hindras på något sätt, vilket ses allvarligt på av domstolen och ytterst kan polishämtning av barnet till föräldern genomföras. Om däremot föräldern motsätter sig umgänge med barnet råder inga sanktioner gentemot föräldern (ibid).

I Erikssons, Brunos och Näsmans bok beskrivs forskning om hur logiken om barnets rätt till båda sina föräldrar krockar med logiken om att skydda barnet från våld i våldsärenden (2013, s. 30f). Den fortsatta kontakten med den våldsutövande föräldern blir ett sätt för denne att fortsätta utöva kontroll och makt över såväl mamman som barnet. Logiken om barnets kontakt med båda föräldrarna väger oftast tyngre än logiken om att skydda barnet. Även om kunskapen om våld i nära relationer har vuxit fram i den offentliga samhällsdebatten tycks familjerätten inte ge våldet något större utrymme vid samtal och förhandlingar. Istället för att se till våldet som skett i familjens historia tycks fokus läggas på vad som ses som bäst för barnet i framtiden, där kontakten med båda föräldrarna ses som väsentlig (Eriksson, Bruno & Näsman 2013, s. 34; Meyer 2011, s. 273ff). Först vid allvarligt fysiskt våld tycks rättssystemet reagera (Meyer 2011, s. 273ff). Det tycks finnas en brist på kartläggning av

risker som våldet medför, dokumentation av våldet och samverkan mellan myndigheter. (Eriksson, Bruno & Näsman 2013, s. 34). En annan studie visar att barns röster inte blir hörda om de inte går i linje med logiken om behovet av kontakt med både föräldrarna (Bruno 2018, s. 431). I fall då barnet har krav på umgänget, till exempel att föräldern ska vara nykter eller att en annan vuxen ska vara närvarande, diskuterar rätten kraven men missar riskerna med umgänget. Resultatet kan bli att barnet blir utlämnat till sig själv att försvara sig mot sin förälder. Bruno skriver också att mycket fokus läggs på samarbetet mellan båda föräldrarna och att barnet som tredje part kan glömmas bort. Barnet blir genom detta en form av objekt som står i beroende till föräldrarna och förminskas i sin position att framföra sina åsikter och behov (ibid).

Meyer (2011) undersöker i sin artikel våldsutsattas erfarenheter av rättssystemet i Australien genom intervjuer med 29 personer som blivit våldsutsatta i en nära relation. Intervjupersonerna beskriver, i likhet med Brunos (2018) studie, att de hamnar i kläm mellan två olika instanser med två olika logiker: familjerätten kontra socialtjänstens avdelning för barn som far illa. Avdelningen för barn som far illa menar att våldsoffren behöver skydda sina barn från våld eller bevittnande av våld mot mamman. Samtidigt tvingar familjerätten dem att lämna sina barn till umgänge med den våldsutövande föräldern genom utfallen från vårdnadstvisterna (Meyer 2011, s. 273ff; Bruno 2018, s. 427). Detta skapar en svår situation för såväl barnet som kvinnan. En utvärdering av barn som får behandling efter att ha tvingats bevittna våld i hemmet, visar att den viktigaste aspekten för förbättring är att barnet inte blir tvingad till kontakt med den våldsutövande föräldern (Bruno 2018, s. 427).

3.2.4 Kunskap, bemötande och handläggning

Eriksson har i sin avhandling bland annat intervjuat våldsutsatta mammor om deras situation under och efter separation samt om i mötet med myndigheter (2003, s. 101). Eriksson diskuterar hur de svenska myndigheterna bidrar till att utsatta kvinnor och barns situation försämras ytterligare. Hon lyfter även att det finns ett begränsat antal svenska studier om ämnet och att de fåtal svenska studier som finns visar att våldsutsatta mammor upplever att socialtjänsten är den myndighet med sämst bemötande (2003, s. 13ff). Kvinnovaldscommissionens slutbetänkande Kvinnofrid (SOU 1995:60) redovisar också socialtjänstens brister i kunskap och handläggning. De kvinnliga intervjupersonernas

upplevelser av möten med familjerättssekreterare beskrivs i de flesta fall som ett hinder i frigörelseprocessen från den våldsutövande mannen och ibland till och med som aktivt bidragande till våldet (Eriksson 2003, s. 122ff). Familjerättssekreterare och socialsekreterare bortser i princip från mannens våldsamma förflutna efter föräldrarnas separation eftersom de har en tanke om att mannen har förbättrats. Detta sker samtidigt som kvinnan utsätts för fortsatt våld. Om mannen har eller inte har en våldsdom mot sig har också påverkan på hur familjerättssekreterare bedömer vårdnadsärenden. Familjerättssekreterare måste vara opartiska under utredningen och det kan uppfattas som att de förnekar våldet mot kvinnan om det inte finns en våldsdom (ibid).

Intervjupersonerna, som utgjordes av våldsutsatta mödrar, upplevde även att familjerätten bidrog till våldet eftersom de verkade som ett verktyg för mannen att upprätthålla kontakten med och kontroll över kvinnan och barnet, exempelvis genom att uppmuntra kvinnan till samarbetsamtal (Eriksson 2003, s. 194ff). Ett mönster i intervjupersonernas svar var att samarbetsamtalen ofta innebar rädsla, otrygghet, kränkningar med mera, exempelvis när kvinnan behövde sitta i samma väntrum som mannen eller tvingades höra mannens lögnar under samtalen. Familjerättssekreterarna menar att de arbetar utifrån principen om barnets rätt till båda sina föräldrar och ett fungerande gemensamt föräldraskap, samt att samarbetsamtal eller andra gemensamma samtal är en central arbetsmetod för detta och anpassas utifrån våldets förekomst. Samma obehag skriver Ekström om i sin studie gällande kvinnors erfarenheter från rättsprocessen för våldsmål (Ekström 2015, s. 662ff). Under rättegångarna gällande brottmålet upplevdes det som väldigt värdefullt för en del kvinnor att ha med sig en socialsekreterare från den "våld i nära relationer"-avdelning kvinnorna varit i kontakt med. Alla kvinnor kände sig inte bekväma med att dela med sig om alla detaljer om våldet till sina anhöriga, men hade ändå ett stort behov av stöd i tingsrätten. Det var viktigt för intervjupersonerna att ha socialsekreteraren där så att denna kunde möta och finnas där för kvinnorna i deras känslor. Samtidigt som en del kvinnor föredrar stöd från socialtjänsten framför anhöriga, lyfter Ekström att andra kvinnor kan dra sig från att söka hjälp på grund av negativa erfarenheter från myndigheter och en rädsla för att få sin föräldraförmåga ifrågasatt. Därför väljer en del kvinnor att vända sig till personer i sin närhet för hjälp istället för att gå till polisen. Ekström visar i sin studie att det första bemötandet i kontakten med professionella är essentiellt för att våga anmäla till polisen. Det är viktigt för kvinnorna att få

information och rådgivning angående processen, vilket alla inte upplevde att socialarbetare hade tid till (ibid). Meyers studie visar att våldsutsatta vänder sig till rättssystemet först när våldet trappas upp och når gränsen för vad kvinnan klarar av (Meyer 2011, s. 281ff). Knappt hälften av intervjupersonerna har vänt sig till rättssystemet och av dem som har gjort det blev de flesta besvikna av brottmålsprocessen. De upplevde en kunskapsbrist samt dålig förståelse för våldets risker för både våldsoffer och barn. Många av intervjupersonerna upplevde att en anmälan av våldet och att rättsprocessen kändes onödig, då utfallet inte gav dem någon upprättelse (ibid).

3.2.5 Sociala konstruktioner och genus i familjerättsärenden

Eriksson intervjuade familjerättssekreterare för att förstå hur sociala konstruktioner kopplat till föräldraskap, genus, våld i nära relationer med mera, påverkar deras arbete (Eriksson 2003, s. 193). Vissa av respondenterna visar sig koppla mäns våld mot kvinnor till dysfunktioner på individ eller familjenivå och andra avvikelser från den "normala svenska familjen". Andra menar att det kan gälla tillfälliga dysfunktioner såsom separationskris. Detta medför att den våldsamma mannen som går igenom en separation inte uppfattas som "generellt" våldsam, samt att mannen inte definieras som en förövare och kvinnan inte som ett offer. Eftersom manliga könskonstruktioner såsom aggressivitet och kontrollbehov är i enlighet med de uppfattningar som finns om "den våldsamma mannen" krävs det mycket underlag för att en man ska definieras som våldsam. Detta påverkar familjerättssekreterares bedömningar om vårdnads- och umgängesarrangemang med en våldsam pappa är lämpligt eller inte. Erikssons studie visar på att män som utsätter kvinnor för våld också ses i praktiken som "tillräckligt bra vårdnadshavare" tills motbevisat, medan våldsutsatta kvinnor möts av fler krav på föräldrarollen. Normen om gemensam vårdnad och umgänge medför att den våldsutsatta mamman har bevisbördan om pappan inte ska ha umgängesrätt, medan den våldsutövande pappan inte behöver bevisa att han är en "tillräckligt bra förälder" (Eriksson 2003, s. 71ff). Eriksson skriver även att det professionella förhållningssättet hos familjerättssekreterare som presenteras som könsneutralt och "för barnets bästa" har uppenbart könsspecifika implikationer och resulterar oftast i att gynna mannen och signalerar en misstro mot kvinnans utsatthet (Eriksson 2003, s. 256).

Bruno lyfter liknande resonemang som Eriksson och kopplar detta till två diskursiva logiker som Berns har upptäckt i den amerikanska politiken: “degendering” av våldet och “gendering” av skulden (Bruno 2018, s. 435). Med detta menar Berns att retoriken kring våld skapar en bild av att våldsutövande är jämställt mellan kön. Retoriken följer att om det är män som utövar mer våld än kvinnor, så kan även kvinnorna få bära skulden för våldet som de utsätts för. Studier pekar på att domstolen verkar efter genusbaserade stereotyper, saknar kunskap om hur våld i nära relationer tar sig uttryck samt att skulden ofta läggs på offret (Meyer 2011 s. 270ff). Efter analys av intervjuer med våldsutsatta kvinnor drar Meyer slutsatsen att rättssystemet styrs av mansdominerade normer och förutfattade meningar, där kvinnors historier får mindre inflytande än de våldsutövande männens historier. Detta är problematiskt då forskning visar att för att våldsoffer ska ha möjlighet att återhämta sig krävs bland annat juridisk rättvisa (ibid).

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt kommer vi presentera de teoretiska utgångspunkter som vår analys kommer att bygga på för att förstå och tolka vårt empiriska material. Eftersom vårt metodologiska angreppssätt i den här studien bygger på socialkonstruktionism har vi valt att använda oss av följande socialkonstruktionistiska teorier: institutionella logiker av Friedland och Alford, accounts av Lyman och Scott och Judith Butlers genusteori. Samtliga socialkonstruktionistiska teorier problematiserar med hjälp av olika begrepp och förklaringsmodeller hur mänskligt handlande och samhällsnormer hör samman. De kommer kunna berika vår analys med tolkningar kring hur familjerättssekreterares handlande och resonemang påverkas av och återskapar konstruktioner om våld efter separation. Genom teorin om institutionella logiker kommer vi diskutera hur familjerättssekreterarna resonerar om och återskapar det organisatoriska sammanhang de befinner sig i. Detta utifrån rättslogiken och omsorgslogiken, två logiker som vi har uppmärksammat i vårt empiriska material. Med hjälp av accounts kommer vi diskutera hur familjerättssekreterarna pratar om sitt arbete. Sist, genom Butlers genusteori kommer vi diskutera hur familjerättssekreterarnas talhandlingar är performativa, samt diskutera genus som är centralt för vår studie genom den heterosexuella matrisen.

4.1 Institutionella logiker

Friedland och Alford (1991, s. 248ff) definierar begreppet institutionell logik som de organisatoriska principer, normer, mål, intressen och medel inom en institution som är styrande för organisationen och aktörernas beteende. Det gäller symboliska och materiella egenskaper som möjliggör och begränsar organisationens och aktörernas handlingsutrymme. Begreppet institutionell logik har växt fram ur institutionell teori om hur bestämda principer inom en institution är socialt konstruerade, likaså är institutionell logik kollektivt skapad och historiskt etablerad (Thornton & Ocasio 2008; Friedland & Alford 1991, s. 248ff). Med andra ord reproduceras och förändras den institutionella ordningen ständigt genom organisationens handlingar. Institutionell logik används för att analysera relationen mellan organisationer och aktörer och för att skapa sig en förståelse för hur logikerna påverkar det organisatoriska och individuella beteendet (Friedland & Alford 1991, s. 248ff). Thornton och Ocasio (2008) utvecklade begreppet och menar att institutionell logik är en viktig teoretisk konstruktion då

det bidrar till konsensus inom en organisation och skapandet av ett gemensamt mål och social identitet bland aktörerna.

Friedland och Alford förklarar att olika organisationer med olika logiker kan utföra motstridiga handlingar och menar att det i sin tur påverkar aktörernas tänkande och handlande. Även Rafael Lindqvist använder institutionell logik i sin studie för att analysera relationer och samverkan mellan organisationer och hur olika institutionella sfärer kan krocka (Linde 2013, s. 113). DiMaggio och Powell definierade begreppet isomorfism som förklarar hur organisationer som samverkar blir likformiga med tiden (1991, s. 63ff). Det kan ske på tre olika sätt: imiterande, normativ eller tvingande isomorfism. Imiterande isomorfism gäller när organisationer imiterar andra organisationer när det råder osäkerhet. Normativ rör när en professions lika värderingar och principer inom olika organisationer medför att organisationerna blir likformiga. Sist tvingande isomorfism som handlar om när organisationer tvingas anpassa sig till andra organisationer på grund av ett beroendeskap. Detta kan gälla lagstiftning, riktlinjer eller andra bestämmelser. Institutionell logik används även som metateoretiskt ramverk för att förklara hur den enskilda individen kan påverkas av att befinna sig i ett interinstitutionellt system, det vill säga mellan olika institutionella ordningar (Thornton & Ocasio 2008; Friedland & Alford 1991, s. 248ff).

4.2 Accounts

Lyman och Scott (1968, s. 46ff) diskuterar hur samtalets sociologi är utforskat ämne och analyserar hur accounts används för att rättfärdiga ogynnsamt beteende och överbrygga klyftan mellan handlingar och förväntningar. De definierar accounts som uttalanden som används för att rättfärdiga olämpligt beteende och felaktiga handlingar. Accounts neutraliserar en handling och dess konsekvenser när de ifrågasätts och inte uppfyller förväntningar och har betydande inverkan i den sociala ordningen då de förhindrar konflikter. Accounts är inte att förväxla med "förklaring" då förklaring inte behöver omfatta ogynnsamma handlingar som får kritiska konsekvenser. Lyman och Scott kategoriserar accounts som ursäkter och motiveringar och var och en med sina egna underkategorier. Ursäkter handlar om att handlingen erkänns som otillbörlig men att den som utfört handlingen förnekar fullt ansvar för handlingen. Lyman och Scott urskiljer fyra typer av ursäkter: vädjan om olyckor, vädjan om ogenomförbarhet, vädjan om biologiska drifter och att skapa en syndabock. Vädjan om

olyckor pekar på de allmänt erkända omöjligheterna i miljön och är en accepterad ursäkt då det sällan sker och sällan är kopplat till endast en aktör. Vädjan om ogenomförbarhet handlar om att alla handlingar innehåller "mentala element" såsom "kunskap" och "vilja" och hur dessa påverkas av situationens förhållanden, interna och externa, som att inte vara informerad, vara missinformerad eller att inte ha fri vilja med mera. Vädjan om biologiska drifter är en del av den breda deterministiska kategorin och rör hur biologiska faktorer påverkar det mänskliga beteendet. Sist att skapa en syndabock som handlar om hur det mänskliga beteendet ursäktas som en respons på andras beteende. Den andra kategorin är motiveringar och handlar om när den som utfört handlingen tar ansvar för sitt handlande men förnekar den nedsatta förmåga, liknande dem som har lyfts i ursäkter, som är förknippad med handlingen. Lyman och Scott pratar om olika former av motiveringar, men då dessa inte är relevanta för vår analys kommer de inte lyftas (ibid).

4.3 Judith Butler: Genustrubbel

I boken *Genustrubbel* kritiserar Judith Butler (2007) hur den feministiska rörelsen konstruerar synen på kvinnan som subjekt. Butler tycks mena att detta fenomen har uppstått inom den feministiska rörelsen och att kvinnan som subjekt är en snäv och exkluderande normativ bild av genus (Butler 2007, s. 10f). Den feministiska rörelsen representerar en normativ bild av kvinnan och för att bli representerad av rörelsen måste kvinnan erkänna sig själv som en del av denna normativa bild. Butler utvecklar förståelsen av kvinnan som subjekt genom att koppla an till Foucaults förståelse av samhällets maktordningar, bland annat juridiken, som genom sin retorik och kontrollfunktion återskapar maktstrukturer. Individerna formas att leva efter de regler som juridiken upprätthåller vilket gör att individer tvingas in i den normativa bilden som juridiken därigenom formger (Butler 2007, s. 50ff). Eftersom juridiken är med i den samhällsprocess som skapar subjektet, döljs även den normativa bilden i själva lagen då den är inbakad i själva retoriken som också används för att legitimera handlingar i samhället. På samma vis tycks Butler mena att politikens och juridikens retorik kring kvinnan som subjekt verkar konstruerande. Denna bild som skapas genom konstruktionen är även den som sedan används för att representera själva subjektet. Med detta problematiserar Butler att det är politikens, bland annat feminismens, ansvar att leta efter dessa föreställningar i samhällets maktordning. Samtidigt är även feminismen, som i grunden

är en befrielseörelse, också en maktordning som skapar en exkluderande bild av kvinnan som subjekt i sin retorik. Genus är nämligen inte statiskt utan det kan ta sig en mängd olika uttryck och hänger samman med andra socialt konstruerade kategorier såsom bland annat klass, etnicitet och sexualitet (ibid).

Vidare menar Butler att kategorier kring genus skapas i relation till det biologiska könet och den heterosexuella normen. Kvinnan som subjekt skapas i relation till mannen som subjekt som två kategorier: feminint och maskulint (Butler 2007, s. 68f). Den heterosexuella matrisen innebär att det biologiska könet är sammanlänkat med genus vilket är sammanlänkat med begär. Denna matris hänger ihop med bilden av mannen och kvinnan som motpoler, en genusdifferentiering mellan manligt och kvinnligt med motsatta begär och egenskaper (Butler 2007, s. 133ff). Vi tolkar Butlers resonemang som att kön och makt måste förstås som ett sammanlänkat väsen, genom den heterosexuella matrisen, eftersom könet endast existerar i den maktrelation som mannen och kvinnan som motpoler innebär. Därför går det inte att särskilja könet från makten, eftersom könet bara existerar genom maktkampen mellan könen (Butler 2007, s. 164f).

Performativitet innebär att mening/betydelse för olika fenomen skapas genom olika handlingar, ord, uttryck eller gester (Butler 2007, s. 214). Språket beskriver inte världen, utan språket blir en talhandling som skapar och konstruerar hur vi uppfattar och förstår vår tillvaro. Butler drar en liknelse mellan det performativa skapandet av genus och Foucaults teori om skapandet av disciplin hos fångar i fängelser där lagen och lydnad genom disciplin blir en del av fångens identitet (Butler 2007, s. 212). Butler sammanfattar Foucaults resonemang med att själen, fångarnas inre identitet och mening, skapas av de lagar och regler som finns i fängelset. På det sättet ristats lagen in i de kroppar som genom sina handlingar på nytt framställer den. Det blir fångens egna själ som också styr fången till lydnad genom disciplin. På ett liknande sätt skapas den genuspräglade kroppen performativt, då det är genom yttre talhandlingar, tecken och diskursiva krafter som identiteten, den inre kärnan, skapas och återskapas (Butler 2007, s. 214). Detta innebär att den genuspräglade kroppen bara existerar genom de yttre handlingar som performativt ristat in sig i och skapat föreställningen om ett inre genus. Eftersom återskapandet och regleringen av genus sker genom de kropparna som genus besitter, blir konstruktionen också i viss mån osynlig (ibid).

5. Metod och metodologiska överväganden

I detta metodavsnitt presenterar vi vårt metodval och vår forskningsprocess. Vi reflekterar kring metodval, urval, förförståelse, bearbetning och analys, tillförlitlighet, forskningsetiska överväganden och arbetsfördelning. Detta för att redogöra för metodologisk medvetenhet och transparens för hur vårt arbete har gått till.

5.1 Metodval

Utifrån vår studies syfte har vi valt att ha ett socialkonstruktionistiskt perspektiv med socialkonstruktionistiska teorier. Socialkonstruktionism är ett samhällsvetenskapligt perspektiv om förståelsen av samhället som socialt konstruerat av människor i sociala interaktioner och genom kollektivt handlande (Burr 2015, s. 4ff). Att människor socialt konstruerar en subjektiv sanning av omvärlden och utifrån denna tolkning återskapar konstruktionerna genom språk och handlingar. Då vår studie syftar till att undersöka enskilda familjerättssekreterares subjektiva förståelse av sitt arbete, däri även omvärlden och exempelvis konstruktioner om genus och makt, anser vi att en kvalitativ forskningsansats med ett socialkonstruktionistiskt perspektiv är lämplig för att utföra en så givande och fruktbar analys som möjligt.

Vi har använt oss av en kvalitativ forskningsmetod i form av semistrukturerade intervjuer med familjerättssekreterare. Kvalitativ forskningsansats innebär att undersöka och skaffa sig en fördjupad förståelse om ett fenomen, att tolka meningar och att utveckla begrepp och teorier (Ahrne & Svensson 2015, s. 8ff). Vi har valt att använda oss av en kvalitativ forskningsansats då vår studie syftar till att undersöka hur familjerättssekreterare resonerar om sitt arbete med kvinnor som utsätts för våld efter separation i samband med vårdnadstvister. Vår studie syftar till att få en fördjupad förståelse om detta, att återfinna mönster och avvikelser i empirin och att analysera detta utifrån olika teorier. Vi har genomfört semistrukturerade intervjuer då det bidrar med en fördjupad och nyanserad förståelse av familjerättssekreterares tankar, resonemang och reflektioner. Semistrukturerade intervjuer har gett oss möjlighet att beröra de teman som vi har avsett att undersöka och även ställa följdfrågor för att uppmärksamma och lättare följa med i intervjupersonernas tankemönster (Ahrne & Eriksson-Zetterquist 2015, s. 38). Vår intervjuguide berör teman om

hur familjerättssekreterare resonerar om hur våld efter separation kan ta sig uttryck och dess konsekvenser. Den berör även principer i familjerättssekreterarnas bedömningsarbete och hur dessa förhåller sig till domstolens principer. Slutligen berör intervjuguiden även familjerättssekreterares arbete för att upptäcka våld efter separation, hur de bedömer parternas trovärdighet och bedömningsarbetet i övrigt. Se fullständig intervjuguide i bilaga 1.

5.2 Genomförande av intervjuer

Intervjupersonerna fick besluta om deras intervju skulle genomföras över videosamtal eller på valfri plats. Fem av sex intervjupersoner föreslog videosamtal på zoom, och en på intervjupersonens arbetsplats. Detta har underlättat arbetsprocessen för oss då vi inte har behövt avsätta tid för att åka till en bestämd plats. Vi har upplevt att de digitala intervjuerna har genomförts smidigt och att intervjupersonerna har tyckt detsamma. Intervjuerna har varierat i tid från 50 till 80 minuter. Intervjuerna spelades in med samtycke från intervjupersonen i fråga, vilket gav oss möjlighet att vara närvarande och aktivt delta i intervjuerna.

5.3 Urval

I vår studie har vi använt oss av ett målstyrt urval. Målstyrt urval innebär att intervjupersonerna som väljs ut ska ha erfarenheter som gör att de kan svara på undersökningens frågeställningar (Bryman 2018, s. 498). Vår studie handlar om familjerättssekreterares erfarenheter av att arbeta med kvinnor som utsätts för våld av män efter separation i samband med vårdnadstvister. Därför har vi varit tydliga i vårt informationsbrev, se bilaga 2, som mejlades ut till de olika verksamheterna att vi sökte familjerättssekreterare som har erfarenhet av att jobba med våld efter separation. Målstyrda urval görs på ett strategiskt vis för att kunna ge nyanser och djup på den aktuella frågan. Många gånger görs målstyrda urval på ett sätt som möjliggör variation hos intervjudeltagarna. Detta ger frågan större möjlighet till komplexitet. Svaren går däremot inte att generaliseras på populationen eftersom målstyrt urval är ett icke-sannolikhetsbaserat urval (Bryman 2018, s. 496).

Inledningsvis mejlade vi intervjuförfrågan med bifogat informationsbrev till åtta kommuners familjerättsenheter i Skåne, vars mejladresser vi hittade på kommunernas hemsida. Idén med att kontakta olika kommuner var att vi avsåg att ha intervjuer med familjerättssekreterare från olika typer av verksamheter. Tre familjerättssekreterare svarade ja till att delta i en intervju. Dessa erbjöd sig att föra vidare vårt informationsbrev till sina kollegor. Vi gjorde således ett snöbollsurval (Ahrne & Eriksson-Zetterquist 2015, s. 41) inom ramen för vårt målstyrda urval och fick genom detta kontakt med ytterligare en intervjuperson. För att få tag på fler intervjupersoner mejlade vi ut intervjuförfrågan till ytterligare tre kommuner i Skåne och 11 kommuner utanför Skåne. Av dessa fick vi svar från två familjerättssekreterare som ville delta. Efter att ha kontaktat totalt 22 kommuner fick vi svar från fem familjerättssekreterare och vi fick kontakt med ytterligare en genom snöbollsurval. Totalt sex intervjupersoner från sex olika verksamheter deltog i vår intervjustudie.

Två verksamheter svarade oss att de inte kunde ställa upp på intervju eftersom de inte möter våld efter separation i sitt arbete, utan att det är andra enheter inom socialtjänsten som arbetar med det. En risk med snöbollsurval är att intervjupersonerna kan ge liknande svar eftersom de känner varandra och därför kan ha liknande erfarenheter och kunskaper (Ahrne & Eriksson-Zetterquist 2015, s. 41). Som skrivet tidigare är däremot inte målet att kunna generalisera vårt undersökningsresultat på hela populationen av familjerättssekreterare, utan att analysera sex individuella familjerättssekreterares upplevelser och erfarenheter av arbetet med våld efter separation.

5.4 Förförståelse

Vårt intresse för uppsatsämnet väcktes efter att ha mött våldsutsatta kvinnor under våra sommarvikariat inom vuxenpsykiatri. Vi fick insikter om hur kvinnornas oro kring vården av sitt barn kunde göra det svårare för dem att lämna sin våldsutövande partner. Detta ledde till att vi lyssnade på Moser Hällens och Laghs poddavsnitt om eftervåld (*Eftervåld, separationsvåld, post separationsvåld* 2021). Vårt intresse blev större i takt med ju mer forskning och andra källor som vi tog del av som belyser de våldsutsatta kvinnornas situation och kritiserar familjerättens bedömningsarbete. Vår förförståelse av ämnet kan på så sätt ha bidragit till ett allt för kritiskt förhållningssätt till familjerättens bedömningsarbete och vissa förväntningar på resultaten, både medvetna och omedvetna. Vi förväntade oss att

familjerättssekreterarna i princip skulle erkänna sitt ogynnsamma handlande och förstå hur de, som en del av familjerätten, möjliggör fortsatt eftervård. Under forskningsprocessen blev vi medvetna om vårt allt för kritiska förhållningssätt och började uppmärksamma nya teman och mönster i empirin, såsom hur domstolen tillämpar en rättslogik och familjerätten en omsorgslogik i VBU-ärenden.

5.5 Bearbetning och analys

Inledningsvis transkriberade vi våra ljudinspelningar från intervjuerna för att ha en text att analysera (Ahrne & Eriksson-Zetterquist 2015, s. 51). Efter transkriberingen läste vi samtliga intervjuer flera gånger för att bearbeta och hitta mönster i empirin som kan bidra till analysen. Vi kodade vårt material genom att dela in texten i olika färger. Till en början kodade vi öppet för att senare bli mer fokuserade i kodningen och återanvända kodnamn (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 223f). Därefter reducerade vi koderna och satte in de vi ansåg relevanta under teman att använda i analysen. En del koder delade vi upp och använde olika delar av samma kod under flera teman (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 228ff). De koder vi valde att inte ha med i analysen var “kvinnor som utsätter män för våld” och “organisationens struktur”. Detta gjorde vi eftersom de är mindre relevanta för vår analys i jämförelse med övriga koder. De resonemang som vi hade velat föra utifrån dessa koder har vi redan kunnat föra genom de koder som vi valde att behålla.

Av koderna skapade vi följande teman: upplevd kunskap, syn på hur våld efter separation tar sig uttryck och dess konsekvenser, resonemang om att upptäcka våld efter separation, resonemang om parternas trovärdighet, resonemang om ansvaret för våldets konsekvenser och resonemang om barnets bästa med utgångspunkt i FB 6:2a. Även inom de koder vi valde att behålla har vi behövt reducera och prioritera. I detta har vi försökt se till att alla intervjupersoner ska komma till tals vid något tillfälle, men även prioriterat de citat vi anser innehålla mest djup och kvalitet för en nyanserad och representativ analys utifrån vår empiri.

Vi har arbetat abduktivt och pendlat mellan teori och empiri under insamling och bearbetning av vårt material (Svensson 2015, s. 219). Vi fick tidigt ett intresse för genusperspektivet efter att ha satt oss in i ämnet. Under transkriberingsarbetet arbetade vi parallellt med teorin och började hitta nyanser och teoretiska kopplingar som vi kommenterade i dokumenten. Under

transkriberingen väcktes intresset för det dilemma som familjerättssekreterarna möter vid tillämpningen av de motstridiga principerna i FB 6:2a, vilket resulterade i institutionella logiker som teori. Accounts tillkom när empirin var färdigkodad för att analysera hur familjerättssekreterarna förhåller sig till de institutionella logikerna samt skapa ett sammanhang för analys utifrån Butler. Som en del av vår begreppsutveckling i analysen har vi tolkat de olika teorierna och gjort kopplingar till vårt egna material (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 233f).

5.6 Tillförlitlighet

Reliabilitet och validitet är centrala begrepp vid kvantitativ forskningsansats och redogör för en forskningsstudies kvalitet (Bryman 2018, s. 467ff). Forskare har omdefinierat begreppen för att de ska vara tillämpbara på kvalitativa studier och tillförlitlighet är ett huvudkriterie som definierats. Tillförlitlighet handlar om studiens trovärdighet, i vilken utsträckning som forskaren kan påvisa att det empiriska materialet stämmer, pålitlighet, om forskaren är kritisk till sin studie och redogör för hela forskningsprocessen, och överförbarhet, om resultatet är överförbar till en annan miljö. Det som kan ha påverkat trovärdigheten i vår studie var att vissa av intervjupersonerna upplevdes förvirrade kring vårt ämne, våra intervjufrågor och undrade vad vi förväntade oss för svar. Detta kan ha berott på att vårt ämne är komplext och relativt outforskat.

I vår intervjuguide var vi angelägna om att formulera öppna genomtänkta relevanta intervjufrågor för att få svar på det som vi avsåg att undersöka. Semistrukturerade intervjuer var en passande insamlingsmetod då det gav oss möjligheten att ställa följdfrågor och anpassa intervjuens upplägg till den aktuella intervjupersonen. Vi kunde förtydliga frågorna vid förvirring och därmed säkerställa att vi fick svar på det som vi avsåg att undersöka, samtidigt tänkte vi på att inte vara för ledande (Ahrne & Eriksson-Zetterquist, s. 38). Slutligen har vi under forskningsprocessen eftersträvat pålitlighet genom att motarbeta våra subjektiva kritiska benägenheter påverka hur vi tolkar och presenterar resultatet (Bryman 2018, s. 467ff). Vi kommer att tydligt redogöra för vår forskningsprocess och intervjupersonerna kommer att få ta del av studien när den är färdigställd.

5.7 Forskningsetiska överväganden

Vid samhällsvetenskapliga studier används informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet för att säkerställa etisk försvarbarhet (Eldén 2020, s. 30). I enlighet med informationskravet skickade vi med ett informationsbrev vid intervjuförfrågan där det framgick att vi skriver vår kandidatuppsats på socionomprogrammet vid Lunds universitet och syftet med studien. I samband med intervjuerna återupprepade vi informationen och gav möjlighet till frågor. I enlighet med samtyckeskravet förklarade vi i informationsbrevet och i samband med intervjun att intervjupersonerna fick avbryta och ta tillbaka sitt samtycke när de vill. I informationsbrevet berättade vi även att intervjun kommer ta ca en timme och att intervjupersonerna fick bestämma om de ville ses på plats eller digitalt. I enlighet med konfidentialitetskravet ser vi till att ljudinspelningarna samt det transkriberade materialet inte delas med någon förutom vår handledare. Vi kommer även att radera materialet när uppsatsen och opponering är färdigt. Vi benämner våra intervjupersoner med bokstäver från A-F istället för namn och har tagit bort allt som kan kopplas till en specifik person eller verksamhet. Vi använder även pronomenet hen för anonymisering då familjerättssekreterarnas könsidentitet inte är relevant för vår analys. Två av våra intervjupersoner känner varandra på grund av snöbollsurval och vi har därför varit särskilt noga med avidentifieringen för att de inte ska kunna förstå vem den andra är. Sist kommer vi uppfylla nyttjandekravet genom att vårt empiri inte kommer användas till något annat än forskning.

5.8 Arbetsfördelning

Vi har under arbetets gång suttit och arbetat tillsammans under majoriteten av tiden, minst tre av fem dagar i veckan. Båda två har närvarat under samtliga sex intervjuer och vi har hållit i och transkriberat tre intervjuer var. Problemformuleringen samt syftet och frågeställningarna har vi skrivit ihop. Saga har skrivit bakgrundsavsnittet och Isabella har skrivit abstract och gjort formalia för uppsatsens försättsblad och rubriker. Forskningsläget har vi delat upp genom att sätta oss in i ett lika stort omfång av artiklar på egen hand. Vi har färdigställt forskningsläget och skapat en röd tråd genom avsnittet tillsammans. I teoriavsnittet har Isabella skrivit avsnitten om institutionella logiker och accounts och Saga har skrivit avsnittet om Judith Butlers genusteori. I metoddelen har Isabella skrivit metodval, förförståelse och

tillförlitlighet medan Saga har skrivit urval, bearbetning och analys och forskningsetiska överväganden. I analysdelen har vi hjälpts åt att koda och bearbeta allt material. Vi har arbetat parallellt med att analysera olika citat som vi har valt ut tillsammans, för att sedan gå igenom och strukturera om all text och gemensamt skapa en röd tråd. Slutligen har vi skrivit den avslutande diskussionen tillsammans. På det stora hela upplever vi att arbetsfördelningen har varit jämt fördelad och vi båda har varit drivande i olika delar av arbetet. Alla delar som vi har skrivit på egen hand har vi i efterhand gått igenom tillsammans för att ge kommentarer, utveckla och säkerhetsställa att vi följer den röda tråden. På det sättet har vi båda varit inkluderade i arbetets olika delar och moment.

6. Resultat och analys

Analysen är strukturerad genom att först presentera vår empiri genom ett eller flera citat från familjerättssekreterarna, för att därefter analysera citatet utifrån våra tre teorier. Inledningsvis kommer vi analysera hur familjerättssekreterarna resonerar kring sitt arbete utifrån två institutionella logiker: omsorgslogiken och rättslogiken, vilka vi menar i många sammanhang hänger ihop med FB 6:2a om barnets bästa. Rättslogiken utgör den institutionella logik som bygger på rättssäkerhet, bevisbörda och strikt tillämpning av lagen. Omsorgslogiken är logiken som råder inom familjerätten som värnar om och skyddar kvinnan och barnet från pappans våld. FB 6:2a fastställer att barnets bästa ska bedömas utifrån två punkter. Enligt den första punkten ska det fästas vikt vid att skydda barnet från övergrepp, vilken vi menar hör ihop med omsorgslogiken. Enligt den andra punkten ska det fästas vikt vid barnets nära och goda kontakt med båda föräldrarna, vilken vi menar genom dess tillämpning hör ihop med rättslogiken. Vi kommer att analysera appliceringen av de institutionella logikerna utifrån accounts för att sedan analysera hur olika talhandlingar och beslut påverkas av och performativt bidrar till konstruktionen av kvinnan som subjekt och den heterosexuella matrisen.

6.1 Verksamhet

6.1.1 Hur våld efter separation tar sig uttryck och dess konsekvenser

Ingen av intervjupersonerna upplever att de eller deras verksamhet har en tydlig definition av eftervåld. Däremot har de alla en förståelse om hur våld efter separation kan ta sig uttryck, vissa har en komplex förståelse och andra en förenklad. Intervjupersonerna nämner olika våldsformer, våldsuttryck och dess konsekvenser för kvinnan och ibland barnet. Intervjuperson B pratar exempelvis om hur våld efter separation är ett typ av maktspel från våldsutövarens sida och ett sätt att fortsätta ha kontroll och makt över våldsoffret även efter separation:

Jag tänker ju egentligen att när våldsutövaren begär umgänge eller vårdnaden eller del i vårdnaden av barnen. Det är tydligt många gånger för oss när vi utreder föräldrarna att det är ett sätt att komma åt den andra föräldern. Att det handlar om en kamp där

man ska visa att man fortfarande har makt över den andra parten fastän man inte lever tillsammans längre.

A nämner likt B att våldet kan ta sig uttryck på andra sätt än fysiskt, exempelvis genom att den våldsutövande mannen stämmer in till domstolen gång på gång. A pratar även om att den våldsutsatta kvinnan inte alltid själv definierar vissa våldsformer som våld:

Så att en del är att föräldrar kan ju stämma in gång på gång på gång för att få umgänge. [...] Det blir ett lagligt sätt att sysselsätta kvinnan med ständiga vårdnadstvister. [...] hittills har jag inte haft någon som har sagt det att det är en typ av våld utan jag tänker att de är så inne i det just då. Att senare kan de blicka tillbaka att, var det egentligen i intresse för barnen eller, det kanske de ibland kan uttrycka. Eller jag tror de kan se mer nyktert på saken lite längre fram.

E uttrycker att hen inte vill ha en generell bild av den våldsutsatta kvinnan och att det är viktigt att vara öppen och inte ha förutfattade uppfattningar om hur "ett våldsoffer" är. Däremot menar E att våldets uttryck har ett gemensamt mönster:

Jag vill inte ha någon generell bild utan jag tänker att alla kan drabbas. Däremot så kan vi se likheter när vi hör de här berättelserna om våld och även då våld efter separation som inte är ovanligt när det handlar om våld. Och det är ju intressant att det kan va så likt.

Utifrån ovanstående citat urskiljer vi de två institutionella logikerna och hur familjerättssekreterarna i sitt arbete kan hamna mitt emellan. Rätten till att påbörja nya vårdnadstvister och rätten till att kunna begära umgänge hör till rättslogiken. Vidare problematiserar familjerättssekreterarna dessa rättigheter utifrån omsorgslogiken, där de menar att kvinnan genom mannens juridiska rättigheter hamnar i en position där våld efter separation möjliggörs. Att den familjerättsliga processen, i mötet med familjerättssekreterarna, blir en del av möjliggörandet för våld efter separation kan ursäktas genom lagens utformning. Vi menar att lagens utformning går att hävda som account i form

av ogenomförbarhet, då familjerättssekreterarna inte har handlingsutrymme att gå emot rättslogiken (Lyman & Scott 1968, s. 47ff).

Citaten ovanför presenterar en omfattande förståelse av våld efter separation då det innefattar olika typer av våldsformer såsom maktspel och kontroll. Vi tolkar familjerättssekreterarnas beskrivning av hur våldet kan ta sig uttryck som performativ eftersom de genom sina ord konstruerar en komplex förståelse för våldets uttryck och kvinnans utsatta situation. Denna förståelse påverkar deras handlingar och bedömningar i våldsärenden, exempelvis i bemötandet av den våldsutsatta kvinnan och vid upptäckandet av våldet. En komplex förståelse av våldet och av våldsoffret bidrar till att våldet upptäcks i en större utsträckning eftersom fler våldssituationer och våldsutsatta kvinnor passar in i deras definition. A uttrycker att den våldsutsatta kvinnan inte alltid själv definierar vissa våldsformer som våld. Vi ser en risk i att en förenklad förståelse av våldet hos familjerättssekreterarna performativt återskapar kvinnans uppfattning om sin egen situation som inte våldspräglad och sig själv som inte våldsutsatt. Familjerättssekreterarnas performativa talhandlingar (Butler 2007, s. 212ff) kan eventuellt styra kvinnans uppfattning om sig själv och sin situation utifrån familjerättssekreterares konstruerade definitionsramar om dem. E uttrycker att hen inte vill ha en generell bild av offret men att hen ser mönster i hur våldet tar sig uttryck. E ser ett mönster i våldets uttryck och inte i offrets egenskaper och kan därmed upptäcka våldet utan att exkludera potentiella våldsoffer som inte passar inom de bestämda ramarna för ett våldsoffer. Den omfattande definitionsramen medför därav att fler våldsoffer kan få hjälp och minimerar risken för våldsutsatta att falla mellan stolarna. E:s talhandlingar är performativa i hur E avstår från att konstruera en förutfattad bild av ett våldsoffer och konstruerar en förståelse av ett icke-definierat våldsoffer.

Tidigare forskning lyfter att vissa familjerättssekreterare enbart definierar fysiskt våld som våld. Denna förenklade definition bidrar till normalisering och bagatellisering av våldet och att den våldsutsatta kvinnan därmed drabbas ytterligare (Eriksson 2003, s. 208). Andra familjerättssekreterare har en mer omfattande tolkningsram och uppmärksammar därmed den våldsutsatta kvinnans utsatthet (Eriksson 2003, s. 204ff). Majoriteten av intervjupersonerna i vår empiri har en omfattande uppfattning av våldets uttryck och hur kvinnan kan drabbas av en förenklad definition.

6.1.2 Upplevd kunskap om våld efter separation

Majoriteten av familjerättssekreterarna upplever att de och deras kollegor har kunskap om våld efter separation och att deras verksamhet ger dem möjlighet till vidare utbildning. Däremot upplever E att dennes verksamhet inte reglerar hur mycket kunskap familjerättssekreterarna ska ha. E menar att hens intresse för ämnet våld efter separation har medfört att hen har deltagit i fler utbildningar än andra som inte är lika intresserade:

Där har jag väl ett särskilt intresse i det så därför har väl jag kanske gått fler kurser än någon annan eller så, så att det skiljer sig skulle jag säga och det finns inte direkt några riktlinjer kring det hur mycket man ska kunna, kan jag säga.

F uttrycker sig likt E att familjerättssekreterare behöver ta eget ansvar att skaffa sig kunskap i ämnet. F uppmärksammade en kunskapslucka och valde att lära sig mer för att få en mer omfattande förståelse av våldets uttryck:

Jag kände liksom att oj jag har en liten kunskapslucka här så jag får nog se till att läsa på. Just för att kunna ställa de frågorna kring att inte bara våld är våld utan liksom just det, det finns materiellt våld, det finns ekonomiskt våld, sexuellt våld, för att vidga vyerna lite.

Utifrån ovanstående citat får familjerättssekreterarna själva avgöra huruvida de vill gå på utbildningar och fördjupa sig i ämnet, ofta beroende på intresse i frågan. Utifrån institutionella logiker och imiterande isomorfism finns det en risk att familjerätten vid bristande kunskap om våld efter separation anpassar sig till och imiterar domstolen (Thornton & Ocasio 2008; Friedland & Alford 1991, s. 248ff). Då vår empiri visar att domstolen, ur familjerättssekreterarnas perspektiv, tillämpar en rättslogik och familjerätten en omsorgslogik, riskerar omsorgslogiken att gå förlorad. Rättslogiken, som tenderar att falla till den våldsutövande mannens fördel, riskerar därför att försätta kvinnan i en ännu mer utsatt situation. E och F:s upplevelser av att deras verksamheter saknar obligatorisk utbildning är problematiskt då det medför att enskilda familjerättssekreterare kan sakna kunskap och därmed riskerar att imitera domstolen i högre grad än övriga sekreterare.

Okunskap kan leda till ogynnsamt handlande för kvinnan eftersom omsorgslogiken riskerar att hamna i skymundan. Vidare riskerar familjerättssekreterare att använda sin okunskap, på grund av verksamhetens interna förutsättningar, som ursäkt för sitt handlande i form av bristande bemötande och bedömning, genom att vädja om ogenomförbarhet som är en form av account (Lyman & Scott 1968, s. 47ff). Detta neutraliserar den ogynnsamma handlingen och dess konsekvenser när de ifrågasätts av exempelvis den våldsutsatta kvinnan eftersom de inte uppfyller hennes förväntningar.

6.2 Bedömningsarbete

6.2.1 Upptäckande av våld efter separation

Familjerättssekreterarnas beskrivningar om hur de arbetar för att upptäcka våld efter separation skiljer sig dem emellan. A och D letar aktivt efter subtila tecken på våld och B och F uttrycker en viss medvetenhet kring våldets subtila tecken. C och E upplevs lägga större ansvar på offret själv att berätta om våldet. A pratar om hur subtilt våld kan vara svårt att upptäcka som utomstående. Att en del våldsutövare är gapiga och skrikiga men att de farligaste är de som är svårast att upptäcka:

Men just det där, det vanligaste är ju egentligen det där subtila våldet, att det bara är något kort [...] Det kan va i samma rum om man tänker samarbetsamtal eller någonting annat, jag kan inte uppfatta det men kvinnan vet exakt vad det betyder. Det kan vara liksom [...] bara någonting så helt odramatiskt, men man vet att det förknippas med något våldsliknande. [...] De är ju svårast att upptäcka. De riktigt smarta som sköter det snyggt. [...] Många föräldrar som gapar och skriker "jävla hora" och springer och bankar på dörren och liknande. De kanske kan bli farliga för att de spårar ur lite men de farligaste är de där som man inte riktigt vet och man vet inte förrän efteråt ju.

A menar att en utmaning med att upptäcka våld efter separation är att se det subtila våldet hos de män som är smarta och kan kontrollera sitt våldsutövande strategiskt. A tycks vara medveten om att även de män som kan hålla humöret och uppvisa ett bra bemötande på möten kan vara våldsamma. Denna kunskap medför att A arbetar för att vara uppmärksam på

även subtila tecken av våldet. A:s kunskapsbas bidrar till att A kan verka performativt för att vidga förståelsen av den sociala konstruktionen av en våldsutövare (Butler 2007, s. 214), vilket i sin tur ger möjlighet till att uppmärksamma fler våldssituationer.

Vid fråga om hur C arbetar för att upptäcka våld menar hen att de flesta våldsutsatta vågar berätta om sin utsatthet. C upplever även att det ofta har gått en tid sedan separationen vid mötet med familjerätten och att det därför blir lättare för kvinnorna att öppna upp sig i samtalet om våldet:

Jag vill på ett sätt säga att de föräldrar som jag möter är väldigt öppna om de har utsatts för våld efter separation, men det är också lite paradoxalt på ett sätt. För det är klart att de som inte är öppna och har blivit utsatta för våld efter separation, om de inte berättar det då vet jag ju inte heller det. Det blir kanske ett icke svar. Men många gånger har ju separationen mellan de föräldrar jag möter skett för flera flera år sen. Och då kanske saker har landat också och då kanske de kan våga berätta om eftervåldet och även det våld som kanske skedde under deras relation.

D pratar om hur hen i likhet med A upptäcker våld genom intuition och signaler från kvinnan. D uppmärksammar även att kvinnor inte alltid inser att de utsätts för våld och därför får hen gräva lite mer för att upptäcka det:

Det sker rätt intuitivt skulle jag säga. Jag liksom märker det på deras kroppsspråk, alltså jättevanliga grejer till exempel om man får sms så börjar hjärtat bulta [...] man kan liksom se att det räcker med signalen [...] man reagerar väldigt snabbt och liksom räds-labaserad eller vad man ska säga. [...] ibland får man ju ställa direkta frågor, det måste vi göra också [...] men de som är i en normaliseringsprocess, det finns ju de som inte själva förstår hur illa det är och då får man gräva lite mer. [...] man märker att personen pratar om någonting särskilt, någonting som har hänt där man själv tänker att du pratar om det här som vad som helst eller normalast i världen, men det är ju inte det. Det är ju en indikator liksom.”

C och D har delvis olika bild av kvinnans förmåga att själv berätta att hon är eller har blivit utsatt för våld och har olika metoder för att upptäcka våldet. C har utifrån ovanstående citat en bild av att kvinnor kan berätta och vara öppna om våldet, vilket D menar inte stämmer i alla fall på grund av normaliseringsprocessen. Utifrån det kan exempelvis C riskera att gå miste om att se tecken på våld hos de kvinnor som inte själva har insikt i sin våldsutsatthet, som skulle kunna ha betydelse för förslaget till beslut för att skydda barnen från sin förövare, utifrån omsorgslogiken. Rättslogiken riskerar att få större inslag på beslutet i domstolen på grund av den eventuellt bristfälliga utredningen och normen där domstolen värdesätter barnets goda och nära kontakt till båda föräldrarna. C:s handlingar i utredningsarbetet är även performativa (Butler 2007, s. 214) då hen kan komma att skapa en förenklad bild av kvinnans situation och därav bidra till att arbetet i verksamheten formas på ett sätt där familjerättssekreterare riskerar att förbise tecken på våld. Till skillnad från C bidrar D performativt till kunskap kring våldets och normaliseringsprocessens komplexitet inom familjerätten.

Eriksson (2003) menar att familjerättssekreterare på grund av normativa föreställningar av mannen som mer våldsam och kontrollerande än kvinnan, kräver mycket belegg för att mannen ska ses som mer kontrollerande än den normala bilden av en man (Eriksson 2003, s. 93). Denna bilden känner vi inte igen utifrån vår empiri där majoriteten av familjerättssekreterarna framstår som kritiska gentemot den normativa föreställningen av genus, där de ser hur mannen kan vara en våldsutövare, trots ett gott uppförande. A tycks problematisera just detta och vara medveten om hur hens förutfattade meningar kan försvåra upptäckandet.

6.2.2 Parternas trovärdighet

Vid frågan om hur intervjupersonerna bedömer trovärdighet menar samtliga, i olika grad, att det inte går att lägga alltför stor vikt vid huruvida mannen har blivit fälld i domstol. De använder andra metoder för att bedöma trovärdighet, exempelvis samtal med referenspersoner, hembesök och att observera parternas beteenden under samarbetsamtal. C har som grundtanke att lita på den som säger sig vara våldsutsatt. Hen tycks dock fortfarande basera en del av sin bedömning av trovärdigheten på huruvida det finns en dom:

Min utgångspunkt är ju såklart att personer som berättar att de har utsatts för våld, de talar sanning. Men sen finns det ju också försvinnande liten del procent, men det finns de som hävdar saker som inte stämmer å där den andra föräldern måste liksom motta anklagelser under lång tid som saknar grund. [...] Förhoppningsvis, inom citationstecken, så finns det någon dom som kan visa på då att personen har utsatts, så att vi iallafall kan säga det finns ju belägg för detta. [...] det finns vissa fall där vi kanske inte har haft liksom något belastningsregister på föräldern om att den har utsatt den andra men där vi känner att nä men historien är så pass trovärdig så att vi kan inte blunda för det och då kan vi skriva med de. Men då är vi också väldigt tydliga med att det finns ingen annan bevisning annat än vad föräldern själv uppger, men utifrån dennes bild och förklaring så bedömer vi den vara trovärdig.

I ovanstående citat ser vi rättslogiken i C:s resonemang kring hur hen hoppas på att det ska finnas en brottmålsdom som bevis för kvinnans utsatthet. Om det inte finns någon dom är hen tydlig i utredningen med att skriva att bedömningen endast är grundad i kvinnans egen beskrivning. Detta hänger ihop med rättslogiken i form av hur bevisbördan och rättssäkerheten väger tyngre än konsekvenserna umgänget riskerar att få för kvinnan och barnet. Tvingande isomorfism beskriver i detta fall hur familjerätten tvingas efterlikna tingsrättens rättslogik på grund av ett beroendeskap till lagstiftningen och deras bedömningar eftersom det är tingsrätten som tar det slutgiltiga beslutet (Thornton & Ocasio 2008; Friedland & Alford 1991, s. 248ff). Därav tycks även C, som arbetar inom familjerätten, vara präglad av denna logik när hen skriver sina utredningar.

D säger till skillnad från C att skaderekvisitet inte ska vara lika omfattande i familjerättens våldsärenden som vid brottmål. D säger att trovärdigheten ibland kan bli sekundärt när hen ser till vilka konsekvenserna blir för barnet, till exempel av att mamman bor på skyddat boende. D menar även att familjerättssekreterare behöver väga in att ingen vill bo på skyddat boende, om individen inte verkligen är tvungen, vilket stärker individens trovärdighet:

Om vi ser konsekvenserna av våldet så räcker ju det, i synnerhet när det är barn som är involverade. [...] för att du ska kunna döma någon för ett brott så behöver du ju kunna ställa det utom rimliga tvivel, medan när du är i en LVU-förhandling [...] så är

skaderekvisiten lägre. Det räcker att det är sannolikt att de här sakerna har hänt eller barnet har utsatts för det här för att du ska kunna döma till vård. [...] så resonerar vi ju lite på liknande sätt att det är mindre viktigt att någon har blivit fälld för ett brott, [...] det är ett otroligt trauma och otrolig uppoffring att till exempel lämna sitt hem för att bo på skyddat boende, kanske inte kunna umgås med sin familj eller sina vänner, eller behöva sluta på sitt jobb. Man gör inte så om man inte måste. Så att om vi ser liksom alla de här konsekvenserna som jag nämnde av, tecken på att man har blivit utsatt, och att de då är oeniga behöver man inte lägga så mycket vikt vid egentligen. [...] Och när man lever under de förutsättningar, vilka förutsättningar har man då för ett gemensamt föräldraskap, ett tryggt föräldraskap, inte så bra oftast.

I D:s resonemang ser vi omsorgslogiken i hur hen beaktar konsekvenserna för kvinnan och barnet vid bedömning av trovärdighet. Hen påpekar även hur det ska vara ett lägre skaderekvisit i vårdnadstvister än vad det är vid till exempel brottmål.

Familjerättssekreterarnas uttalanden är performativa och genom C:s resonemang menar vi att hen performativt bidrar till ett rättssystem där påståenden om våld ifrågasätts även i familjerätten. Genom att C lyfter att det finns de som faktiskt ljuger så påverkas även trovärdigheten hos dem som talar sanning. Istället för att lägga fokus på att prata om de kvinnor som ifrågasätts väljer C att lyfta att en del män måste motta anklagelser under lång tid som saknar grund. Även om hen menar att kvinnor kan ses som trovärdiga trots att mannen inte har en våldsdöm, är C väldigt tydlig i sin bedömning med att det endast är kvinnans historia som ligger till grund för bedömningen. Vi tolkar det som att denna retorik bidrar till en förminskning av kvinnans upplevelser och bidrar performativt till konstruktionen av genus där kvinnans trovärdighet i enlighet med den heterosexuella matrisen underordnas mannen, eftersom det är genom yttre handlingar som den inre förståelsen av genus konstrueras (Butler 2007, s. 214; s. 133ff, s. 164).

D:s resonemang flyttar fokus från rättslogiken, däri en hög bevisbörda och betoning på rättssäkerhet, till omsorgslogiken, däri betoning på hur våldets konsekvenser påverkar barnets mående, som hen menar ska väga tyngre i familjerätten. Detta då vårdnadstvister har ett lägre skaderekvisit än brottmål. D resonerar om den uppoffring kvinnan gör genom att bo på

skyddat boende, vilket i sig borde vara tillräckligt som bevis på att våldet har skett. Genom denna talhandling menar vi att D performativt stärker kvinnans position som trovärdig och motverkar därav våld efter separation.

6.2.3 Ansvar för våldets konsekvenser

Majoriteten av familjerättssekreterarna hävdar att ansvaret för våldets konsekvenser ska ligga på den våldsutövande mannen och att det är mannens fel att kvinnans föräldraförmåga eventuellt kan försämrats till följd av våldet. A uttrycker att det inte går att klandra kvinnan för att hon mår dåligt till följd av våldet. A uttrycker även att mamman behöver bli fri från pappan för att kunna stärka sin föräldraförmåga:

Det där med att också lägga ansvaret på rätt plats till att börja med [...] omsorgsförmågan hos den utsatte, det har ju den våldsutövande orsakat [...] dels har man utsatt sitt barn från berövande av trygghet i hemmet genom att se sin mamma bli slagen, där dessutom har man utsatt sitt barn för att få sämre omsorgsförmåga utifrån att man har utsatt barnets förälder [...] det kan ju bli en naturlig konsekvens att man blir sämre i sin omsorgsförmåga utifrån vad man har blivit utsatt för och då behöver man ju hjälp med det. Men det också det här förhållandet till barnets kontakt med den andra föräldern. Om man är rätt så utsatt och mår dåligt, då behöver ju kvinnan må bra igen. Det är ju den viktigaste, det är den tryggaste personen för barnet och den måste ju liksom rustas och bli fredad för att kunna byggas upp. Och det kan bli så att barnets umgänge med föräldern, sett till helheten för barnet så behöver den en trygg och stabil förälder, att liksom både barn och förälder kan få en paus helt enkelt, det brådskar inte att få igång ett umgänge.

A menar att för att kvinnan ska få frid för att kunna återhämta sig och stärka sin föräldraförmåga, utifrån omsorgslogiken, måste tingsrätten frångå rättslogiken och döma mot kontakt mellan kvinnan och våldsutövaren. A konstruerar performativt en förståelse av kvinnan som utsatt och våldsutövaren som ansvarig för våldet och dess konsekvenser, däri kvinnans nedsatta föräldraförmåga (Butler 2007, s. 214). Utifrån A:s perspektiv tolkar vi att domstolens beslut, som grundas i rättslogiken, visar på en könsnormativ praxis när umgänge hastas fram och kvinnan förväntas samarbeta med sin förövare och samtidigt återhämta sig.

E säger att det viktigaste är att föräldrarna gör vad de kan för barnet efter sin förmåga och att den våldsutsatta mamman har en plan för att bli bättre:

Vi resonerar. Samtidigt så är det ju viktigast för oss att barnen har det bra i dagsläget och ser vi då att mamman försöker, hon har tagit kontakt och hon tar hjälp på kriscentrum och vad det kan va för att få strategier för att må bättre, hon kanske är sjukskriven men hon kanske har ett arbete som hon planerar att gå tillbaka till. Alla såna där faktorer som är till skydd för barn. [...] Det kanske finns någon i nätverket, nån vuxen trygg i nätverket [...] Så för oss är det ju viktigt att det fungerar för barnet, att vi ser att föräldrarna gör vad de kan för att barnet ska ha det så bra som möjligt även om de själva inte mår tiptopp.

E lägger ett visst ansvar på kvinnan utifrån att hon i dagsläget behöver kunna tillgodose barnets bästa. Däremot uttrycker E även att kvinnan enbart måste visa att hon försöker återhämta sig psykiskt för att hon ska ses som en lämplig vårdnadshavare. På så sätt tycks E lyckas balansera omsorgslogiken, däri principen om mamman som utsatt, och rättslogiken som bedömer barnets bästa utifrån föräldraförmågan.

Tidigare forskning visar på hur kvinnan får ta ansvar för våldets konsekvenser i vårdnadsprocessen då hon får ansvar för att skydda barnet från våld. Forskning visar även hur domstolen styrs utifrån genusbaserade stereotyper samt att skulden ofta läggs på offret (Bruno 2018, s. 435; Ekström 2015, s. 663; Meyer 2011 s. 270ff). Vår empiri visar att majoriteten av familjerättssekreterarna är medvetna om och problematiserar den tendens som forskningen lyfter, då de säger att det är mannen som ska ta ansvar för den situation som han har försatt barnet och kvinnan i.

Familjerättssekreterarna har i intervjuerna varit tydliga med att de ska vara opartiska och att det är juridiska ombud som ska ge råd till och representera parternas talan. Detta är något som några av intervjupersonerna har uttryckt frustration över. Föräldraalienering, när våldsoffret anklagas för att smutskasta och förstärka barnets rädsla gentemot våldsutövaren, är ingenting majoriteten av familjerättssekreterarna i vår empiri känner igen från sin

verksamhet. Däremot diskuterar D hur det är riskfyllt att blanda ihop umgängessabotage och föräldraalienering med våldets konsekvenser och att juridiska ombud kan anklaga mamman för föräldraalienering när de försvarar pappan. D belyser hur denna handling medför att ansvaret för våldet flyttas till mamman eller blir ett gemensamt ansvar:

En risk är ifall man blandar ihop umgängessabotage och föräldraalienering med konsekvenser av att ha blivit utsatt för våld [...] det är ett kort man drar till med som juridiskt ombud till exempel. Du försvarar kanske någon pappa som inte får träffa sitt barn exempelvis och så drar man den här retoriken att “ja men mamma har, det är en kampanj från henne att hon smutskastar och ljuger och hon vill radera den här personen liksom från barnens liv” [...] Det är oetiskt kan jag tycka. Samtidigt så har ju en förälder rätt att få representation och föra sin egen talan [...] men det blir liksom ett fokusskifte från vad som, att ta ansvar för våld eller ta ansvar för att man har liksom utsatt ett barn och en kvinna för en otrygg situation eller liksom traumatiska händelser till att man på något sätt ska ha något slags gemensamt ansvar för samarbetsvårigheter, och det är oroväckande.

Utifrån rättslogiken ska familjerättssekreterarna vara opartiska medan de juridiska ombuden ska vara de som för parternas talan. Samtidigt ser D en risk, utifrån omsorgslogiken, i hur jurister som hen mött framställer kvinnan som en osamarbetsvillig lögnare istället för ett offer med anledning att vara rädd för mannen. Pappan framställs som ett offer av föräldraalienering av kvinnan. En del av familjerättssekreterarnas frustration över att inte kunna representera kvinnan i rätten ursäktas genom en account, att vädja om ogenomförbarhet, eftersom deras handlingsutrymme är begränsat utifrån att de ska vara opartiska (Lyman & Scott 1968, s. 47ff). D upplevs frustrerad och menar att ombuden bidrar till en form av skifte av våldets konsekvenser. Vi tolkar det som att rättspraxis blir performativt återskapande av könsmaktsordningar och genus. Genom lagens tillämpning får mannen makt över kvinnans handlingar som istället får krav och skyldigheter gentemot mannen att följa umgänget, samtidigt som kvinnan hålls ansvarig för att skydda barnet. Utifrån D:s perspektiv tycks advokatens retorik konstruera kvinnans rädsla som dåliga egenskaper och överdrivna känslor. Vår tolkning är att detta resonemang går i enlighet med den heterosexuella matrisen där mannen och kvinnan är performativt konstruerade som

motpoler med olika makt, förväntningar och förståelse för egenskaper (Butler 2007, s. 133ff). Det tycks krävas mycket för att mannens våld ska tas på tillräckligt stort allvar, men för kvinnan tycks det räcka med rädsla och ovilja att samarbeta, för att hon ska ses som hysterisk och opassande som vårdnadshavare. D menar att ansvaret för samarbetet borde ligga på mannen. Vi tolkar D:s resonemang som att det borde vara mannen som får ta ansvar och ta konsekvenserna av det trauma han åsamkat kvinnan och eventuellt även barnet.

Utifrån D:s upplevelse kan den performativa retoriken och handlandet hos de juridiska ombuden tolkas som en form av normaliserande sanktion som medför att kvinnan hamnar mitt emellan rättslogiken och omsorgslogiken, då hon måste främja umgänge och skydda barnet på samma gång. Likt hur vi tolkar Butlers resonemang om kvinnan som subjekt, där kvinnor behöver erkänna sig som en del av den normativa bilden för att bli representerade av feminismens retorik (Butler 2007, s. 51), behöver kvinnor i familjerättsärenden ofta anpassa sig efter den performativt skapade bilden av en bra mamma som samarbetar med sin våldsutövare. Gör hon inte detta riskerar hon att inte bli skyddad av lagen och ses som den sämre föräldern på grund av umgängessabotage. Denna performativt skapade norm blir på sätt och vis osynlig eftersom den är skapad av rättsväsendet, vilket är den maktinstans som legitimerar handlingar i vårt samhälle. Genom att problematisera ombudens handlande utför D själv en performativ handling och bidrar till förståelsen av rättssystemet som orättvist, där mannen är den som gynnas av dess utformning.

Vår empiri stämmer även överens med tidigare forskning kring hur ansvaret för våldets konsekvenser hamnar på kvinnan (Bruno 2018, s. 435; Ekström 2015, s. 663; Meyer 2011 s. 270). Bland annat menar Eriksson att mamman får ansvar för umgänge och samarbete med pappan, eftersom det är hon som oftast får vårdnaden, medan pappan får rättigheter eftersom han kan häva verkställighet av umgänge och umgängessabotage (Eriksson 2003, s. 96). Däremot skiljer sig vår empiri från forskningen då vår upplevelse är att de familjerättssekreterare vi intervjuat har mer insikt i denna problematiken än vad som framgått av tidigare forskning.

6.3 Lagens tillämpning

6.3.1 Barnets bästa, med grund i FB 6:2a

I följande avsnitt berör vi hur de två olika institutionella logikerna, omsorgslogiken och rättslogiken, kan krocka när de tillämpas vid VBU-beslut rörande paragrafen om barnets bästa: FB 6:2a. Vi analyserar även hur familjerättssekreterarna förhåller sig till detta upplevda dilemma. Vi har i empirin exempelvis uppmärksammat ett mönster av frustration hos majoriteten av familjerättssekreterarna över att inte nå fram med sin bedömning till domstolen och att en del av deras arbete blir att övertala domstolen till att fatta beslut enligt omsorgslogiken.

Samtliga intervjupersoner upplever att deras bedömningar skiljer sig till viss del från tingsrättens bedömningar som ofta värnar mer om samarbete mellan föräldrarna. I följande citat lyfter intervjuperson D att tingsrättens bedömningar skiljer sig från familjerättens och att familjerätten hamnar i kläm när de tvingas verkställa domstolens VBU-beslut:

De säger i princip alltid att det föräldrarna har kommit överens om får anses vara till barnets bästa. [...] Man har inte det här perspektivet att makten finns i rummet eller maktobalansen finns i rummet, eller att en förälder kan känna sig tvingad till att gå med på en överenskommelse eller att dra tillbaka sin stämning. Man måste ju kunna ifrågasätta även en överenskommelse och det kan ju finnas hot och så, men de har inte riktigt det perspektivet utan man tänker utifrån att om föräldrarna är överens så är de överens, och så tänker inte vi. [...] Och vi kan ju inte heller sätta oss över deras beslut.

D menar att i ärenden där föräldrarna når överenskommelse om VBU är tingsrätten snabba med att acceptera den enligt rättslogiken som värderar barnets nära och goda kontakt med föräldrarna enligt FB 6:2a p2. D menar att familjerätten inte nödvändigtvis anser att det är barnets bästa att ha kontakt med båda föräldrarna enligt omsorgslogiken, utan värderar vikten av att skydda barnet och kvinnan från våldet. D uttrycker även att den ena föräldern kan känna sig tvingad till att gå med på en överenskommelse. Detta dels på grund av hot från mannen, dels på grund av domstolens norm om samarbete mellan föräldrarna försätter kvinnan i en utsatt situation där hon förväntas samarbeta med sin förövare.

Intervjuperson A nämner de olika logikerna och likt D hur domstolens bedömning skiljer sig från familjerättens, samt hur det medför att kvinnan hamnar i en utsatt sits:

Vi utgår ifrån barnets bästa [...] ur domstolspraxis eller generellt så, är det mycket fokus på att barnet har rätt till sina föräldrar, att barn mår bra av att träffa sina föräldrar, att det är en självklarhet. [...] Att också påminna sig om att [...] Men detta är ju inte vanliga familjer, utan där är ju en allvarlig problematik. [...] Och då skriver mamman om att ha ett ansvar på vad som har hänt. Ibland kan det va att [...] barn kanske känner obehag eller rädsla inför den vuxna och det får den vuxna ta ansvar för att det är deras ansvar att se till att ett barn ska känna sig tryggt. [...] Många gånger är domstolen snabba med att besluta om umgänge i våldsärenden och det ifrågasätter vi för att vi har fått uppdraget att göra utredningen om umgänge är lämpligt. [...] Där har vi en förälder som är pressad att följa umgänget, att motivera barnet. Där är mammor som upplever att barnet tappar förtroendet för sin förälder, den trygga föräldern, för den tvingar en att gå och träffa den de är rädda för och tycker är läskig och inte vill träffa. Att man som den trygga föräldern hamnar i en svår situation.

A problematiserar likt D att domstolspraxis pekar på att umgänge med båda sina föräldrar är att anses som barnets bästa. A uppmärksammar även hur den våldsutsatta mamman hamnar i en drabbad position där hon tvingas ta ansvar för att barnet ska känna sig tryggt i umgänget med den våldsutövande pappan. Barnets tillit till mamman, den trygga föräldern, riskerar också att rubbas. Kvinnan hamnar, ur A:s perspektiv, mitt emellan rättslogikens förväntningar på mamman att främja umgänget och omsorgslogikens förväntningar att skydda barnet. Mamman påverkas därmed negativt av att befinna sig i ett interinstitutionellt system där olika motstridiga institutionella logikerna gör det i princip omöjligt för henne att handla rätt (Thornton & Ocasio 2008; Friedland & Alford 1991, s. 248ff).

D lyfter att tingsrätten inte har samma förståelse för och kunskap om maktobalansen som finns i våldspräglade relationer och att det är på grund av detta de inte ser hur barnet riskerar att fara illa av den nära kontakten med pappan. Utifrån D:s resonemang tolkar vi tingsrättens ogynnsamma handling, grundad i rättslogiken, som en account i form av att vädja om

ogenomförbarhet på grund av okunskap. Samtidigt använder familjerättssekreterarna tingsrätten som en syndabock för att ursäkta sin del i dilemmat (Lyman & Scott 1968, s. 47ff).

Utifrån A:s resonemang tolkar vi det som att FB 6:2a p2 är anpassad efter normala familjer där samarbete mellan föräldrarna anses som barnets bästa. Eftersom familjer där det förekommer våld inte är en vanlig familj blir därför mammor och barn i dessa familjer inte heller skyddade av lagen. Vi kopplar detta till Butlers resonemang om kvinnan som subjekt (Butler 2007, s. 10f; Butler 2007, s. 50). Butler tycks mena att olika maktinstanser, bland annat rättsväsendet, genom sin retorik skapar maktstrukturer och exkluderande normativa bilder. För att bli representerade måste individen anpassa sig efter det subjekt som maktinstanserna skapar. Utifrån A:s beskrivning blir individer genom rättssystemet performativt formade för att efterlikna den normativa bilden av en familj (Butler 2007, s. 50f). Vår tolkning av A:s resonemang är att våldsutsatta kvinnor inte är inkluderade i konstruktionen av kvinnor som subjekt som skapas genom FB 6:2a p2. Denna paragraf representerar kvinnor som är jämställda mannen, där samarbete är möjligt. Men för att inte ses som osamarbetsvilliga tvingas kvinnorna att trots relationens maktobalans främja umgänge och kontakt med sin våldsutövare, vilket möjliggör fortsatt våld. Ur A:s perspektiv tycks domstolen som maktinstans performativt konstruera in föräldrarna i den normativa bilden där de förväntas samarbeta (Butler 2007, s. 50f). Denna normativa bild är exkluderande och förstärker maktobalansen i relationen.

Enligt A missar tingsrätten att uppmärksamma den maktobalans som våldet medför och hur rädslan för mannen kan göra att kvinnan går med på saker hon inte vill. Vi menar att när tingsrätten, en instans med stor makt att återskapa normer som A beskriver det, dömer till mannens fördel legitimeras mannens makt att kontrollera kvinna. Utifrån A:s beskrivning ser vi tingsrättens beslut som performativa då de reproducerar urskiljningen mellan manliga och kvinnliga egenskaper i den heterosexuella matrisen (Butler 2007, s. 164f). Utifrån A:s upplevelse tolkar vi domstolens agerande som konstruerande av kvinnans identitet där kvinnan är fortsatt förtryckt. Tingsrätten reproducerar konstruktionen av genus och den heterosexuella matrisen där mannen är överordnad kvinnan. Samtidigt blir A:s beskrivning

också konstruerande av tingsrätten som en account i form av syndabock (Lyman & Scott 1968, s. 47ff) där hen förskjuter ansvaret till dem för att ursäkta sin del i systemet.

Familjerättssekreterarnas bild av att tingsrätten värderar rättslogiken och barnets nära kontakt med båda föräldrarna, stämmer överens med tidigare forskning som visar att utfallet i vårdnadstvister blir någon form av umgänge i 90% av fallen där våld har varit på tal (Eriksson, Bruno & Näsman 2013, s. 33).

Familjerättssekreterarnas upplevelser stämmer också överens med forskning som lyfter hur våldsoffer upplever att rättssystemet gör det svårt för kvinnorna att skydda sina barn från skada då de hamnar i kläm mellan två olika instanser med två motstridiga logiker (Meyer 2011, s. 273ff). Meyer menar även att våldsoffren upplever att det är familjerätten som värdesätter barnets kontakt med båda föräldrarna och tvingar våldsoffret att lämna barnet till umgänge med den våldsutövande föräldern med grund i domstolens VBU-beslut. Detta skiljer sig från vårt resultat som visar på att familjerätten delvis delar samma frustration som våldsoffren över tingsrättens beslut.

Vid fråga om hur A ser på situationer då mamman inte lämnar sina barn till umgänge svarar A att domstolen inte har förståelse för våldets långsiktiga konsekvenser och att de släpper våldet tidigare än familjerätten. A menar även att tingsrätten i vissa fall bedömer att kvinnans rädsla efter en viss tid är obefogad:

Jag tror domstolen släpper nog våldet tidigare, att det är liksom gammalt, om det liksom har gått två år sedan än vad det nu må vara, att de lever mer i nuet. [...] Sen tror jag att en del kan se hårdare på det och mer tänka umgängessabotage och inte se svårigheterna. Efterdyningar av våld kan vara länge om inte alla får den hjälpen de behöver. Det är också det där ibland att resonera med förövaren, så tycker de att man inte behöver vara rädd för den längre, att man ibland pratar om att rädslan inte är logisk, men när ska man sluta vara rädd? Vem av oss kan säga till någon att man inte behöver vara rädd längre? [...] Är det rimligt att sluta vara rädd för någon som har utsatt än en gång i tiden?

Genom att A problematiserar tingsrättens agerande konstruerar hen även dem som syndabock (Lyman & Scott 1968, s. 47ff) då hen skapar en bild av dem som ansvariga för förminskningen av kvinnans position. A:s resonemang väljer vi att analysera utifrån Butlers genusteori i att domstolen förminskar kvinnors känslor genom att tillämpa ett bäst före-datum på våldets konsekvenser. Detta grundar sig i en förståelse av kvinnor som för känsliga och överdrivna och en förståelse av män som klantiga och värda en andra chans. Butler lyfter just detta perspektiv genom den heterosexuella matrisen, att heterosexuella könsnormer konstrueras där kvinnan och mannen uppfattas som motpoler (Butler 2007, s. 68ff). Däremot uppfattar vi inte att detta enbart grundar sig i vanliga könsnormer utan även de normer och förväntningar som finns på föräldraroller. Att en pappa möts generellt av mindre förväntningar och ansvar än en mamma. Båda dessa könsnormer möjliggör för våld efter separation. Butler pratar även om hur förståelsen av kvinnan som subjekt påverkas av samhällets maktordningar såsom domstolarna, och hur deras retorik och kontrollfunktion återskapar maktstrukturer (Butler 2007, s. 50). När domstolarna som maktinstans, utifrån A:s upplevelse, ger våldets konsekvenser ett bäst före-datum återskapas de heterosexuella könsnormerna om kvinnans känslor som överdrivna och kvinnan drabbas. Detta samtidigt som tingsrätten även blir A:s syndabock för rättssystemets effekt på kvinnan.

7. Avslutande diskussion

Syftet med vår studie är att förstå hur familjerättssekreterare resonerar om sitt arbete med kvinnor som utsätts för våld av män efter separation i samband med vårdnadstvister. För att uppfylla syftet formulerade vi följande frågeställningar: “Hur definierar familjerättssekreterare våld efter separation i sitt arbete?”, “Hur resonerar familjerättssekreterarna om sitt arbete med att upptäcka våld efter separation?”, “Hur resonerar familjerättssekreterare om betydelsen av våld efter en separation inför sina bedömningar?”. Som svar på studiens frågeställningar definierar familjerättssekreterarna våld efter separation som fortsatt makt och kontroll över kvinnan genom exempelvis umgängesrätt, fortsatt inblick i kvinnans liv och att påbörja ytterligare långa vårdnadstvister, oftast med tillhörande smutskastning. Resonemangen kring att upptäcka våld varierar beroende på kunskap då vissa ser det som en utmaning på grund av våldets komplexitet och andra har en förenklad bild av våldet och menar att det är lätt att upptäcka. Här uppmärksammar vi ett behov av kunskapsutveckling inom familjerätten med fler obligatoriska utbildningar, så att inte kunskap inom området varierar beroende på intresse, vilket framfördes av två intervjupersoner. I bedömningsarbetet för familjerättssekreterarna resonemang kring parternas trovärdighet där en del beaktar våldets konsekvenser för kvinnan och barnet, medan andra likt domstolen ger bevisfrågan en större betydelse. De för även resonemang kring ansvar för våldets konsekvenser där majoriteten av familjerättssekreterarna är överens om att den våldsutövande mannen bör hållas ansvarig för konsekvenserna. Kvinnan ska heller inte straffas för att hon mår dåligt och har en eventuell nedsatt föräldraförmåga.

Något vi uppmärksammat är hur familjerättssekreterarnas opartiskhet i bedömningsarbetet kan bli problematiskt ur den våldsutsattas perspektiv. Samtidigt som familjerättssekreterarna måste bedöma detta utifrån rättslogiken, visar tidigare forskning att det är viktigt för kvinnors återhämtning från våldet att inte bli ifrågasatt av socialtjänsten. Familjerättssekreterarnas opartiskhet riskerar att verka negativt utifrån omsorgslogiken.

Vi har i analysen uppmärksammat ett dilemma i familjerättssekreterarnas bedömningsarbete där de hamnar mellan två motstridiga institutionella logiker kopplade till FB 6:2a: omsorgslogiken och rättslogiken. Ur familjerättssekreterarnas perspektiv värnar domstolen

om rättslogiken som beaktar barnets nära kontakt till båda föräldrarna och då även våldsutövaren i form av umgänge. Majoriteten av familjerättssekreterarna problematiserar detta utifrån omsorgslogiken och att kvinnan och barnet riskerar att utsättas för fortsatt våld. Utifrån familjerättssekreterarnas beskrivning hamnar kvinnan i en ytterligare utsatt situation där hon tvingas ta ansvar för våldets konsekvenser, främja umgänget och samarbeta med sin förövare. De motstridiga logikerna försätter familjerättssekreterarna i ett dilemma där de förväntas balansera och förhålla sig till båda logikerna. Vi har uppfattat att rättslogiken är den logik som ur familjerättssekreterarnas perspektiv får mest inverkan på domstolens beslut och ses möjliggöra för och bidra till våld efter separation. Familjerättssekreterarnas berättelser har även antytt att domstolarnas beslut visar på en könsnormativ praxis som förstärker könsmaktsordningen.

Vår empiri bekräftar uppfattningen från tidigare forskning om att de två logikerna krockar i vårdnadsärenden. Däremot har vår analys visat på ett nytt perspektiv rörande familjerättens bedömningsarbete som inte överensstämmer med tidigare forskning. Den myndighet som brister i kunskap, bedömningsarbete och handläggning, ur familjerättssekreterarnas perspektiv, är domstolen och inte familjerätten i den utsträckning som forskning antytt. Familjerättssekreterarna i vår empiri delar den frustration de våldsutsatta uttryckt i tidigare forskning gällande de två logikerna. Detta har väckt ett intresse hos oss att undersöka och fördjupa oss i domstolens arbete och hur jurister resonerar kring de krockande logikerna. Eftersom familjerättssekreterarnas beskrivningar tyder på att även kvinnor hamnar i ett dilemma mellan de två logikerna hade det varit intressant att i en fortsatt studie undersöka kvinnornas upplevelser och perspektiv.

Referenslista

Ahrne, Göran, & Peter Svensson (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra upplagan. Stockholm: Liber.

Bakketeig, Elisiv, Jane Dullum & Kari Stefansen (2019) Samarbeid i saker om vold og overgrep: Mot en hybridisering av hjelpetjenestene? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22 (3): 198-212.

Bruno, Linnéa (2018) National self-image as an obstacle to ensuring children's rights in the context of domestic violence and family law – the case of Sweden. *Journal of Social Welfare and Family Law* 40 (4): 426-440.

Bruno, Linnéa (2016) *Ofridstid: fäderns våld, staten och den separerande familjen*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber.

Burr, Vivien (2015) *Social constructionism*. Tredje upplagan. London: Routledge.

Butler, Judith (2007) *Genustrubbel*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Diesen, Eva (2016) *Våld och vårdnad*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.

Eklund, Pia (2020) *Vi bryter tystnaden*. Stockholm: Ordberoende förlag.

Ekström, Veronica (2015) Violence against women - social services support during legal proceedings. *European Journal of Social Work*, 18 (5): 661-674.

Eldén, Sara (2020) *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur AB.

Eriksson, Maria (2003) *I skuggan av pappa: Familjerätten och hanteringen av fäderns våld*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Eriksson, Maria, Linnéa Bruno & Elisabet Näsman (2013) *Domestic violence, family law and school: Children's right to participation, protection and provision*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Eriksson-Zetterquist, Ulla, & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra upplagan. Stockholm: Liber.

Friedland, Roger & Robert R. Alford (1991) Bringing society back in: Symbols, practices, and institutional contradictions. I: Powell, Walter W. & Paul J. DiMaggio (red.) *The new institutionalism in organizational analysis*. Chicago: The University of Chicago Press.

Linde, Stig (2013) Konkurrerande logiker – en möjlighet för institutionella entreprenörer? I: Linde, Stig & Kerstin Svensson (red.) *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter: Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.

Meyer, Silke (2011) Seeking Help for Intimate Partner Violence: Victims' Experiences When Approaching the Criminal Justice System for IPV-Related Support and Protection in an Australian Jurisdiction. *Feminist Criminology*, 6 (4): 268–290.

Powell, Walter W. & Paul J. DiMaggio (1991) The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. I: Powell, Walter W. & Paul J. DiMaggio (red.) *The new institutionalism in organizational analysis*. Chicago: The University of Chicago Press.

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra upplagan. Stockholm: Liber.

Roks tjejjourer (2020) Eftervåld <https://rokstjejjourer.se/tjejjouren-dalia/eftervald> [Hämtat: 2022-12-20].

Scott, Marvin B. & Stanford M. Lyman (1968) Accounts. *American Sociological Review*. 33 (1): 46-62.

SFS 2021:528 *Lag om ändring i föräldrabalken*

SOU 1995:79. *Vårdnad, boende och umgänge*. Betänkande av Vårdnadstvistutredningen.

Stark, Debra Pogrund, Jessica M. Choplin & Sarah Elizabeth Wellard (2019) Properly accounting for domestic violence in child custody cases: An evidence-based analysis and reform proposal. *Michigan Journal of Gender & Law*, 26 (1): 1-120.

Svensson, Peter (2015) Teorins roll i kvalitativ forskning. I: Ahrne, Göran, & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra upplagan. Stockholm: Liber.

Thornton, Patricia H. & William Ocasio (2008) Institutional logics. *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. s. 99-129.

Våld i nära relationer - det börjar med kärlek (2021) #48: Eftervåld, separationsvåld, post separationsvåld [podcast], 10 december.
<https://open.spotify.com/episode/2t7ZDkRKSEsU7c0ADlgPEc> [Hämtat: 2022-11-01].

Bilaga 1: Intervjuguide

Syfte: Syftet med vår studie är att förstå hur familjerättssekreterare resonerar om sitt arbete med kvinnor som utsätts för våld efter separation av män i samband med vårdnadstvister.

Frågeställningar:

- Hur definierar familjerättssekreterare våld efter separation i sitt arbete?
- Hur resonerar familjerättssekreterarna om sitt arbete med att upptäcka våld efter separation?
- Hur resonerar familjerättssekreterarna om våld efter separations betydelse vid bedömningar?

Eftervåld

- Hur definierar du och din verksamhet eftervåld?
- Vilket typ av eftervåld har du mött i ditt arbete?
- Vilka konsekvenser har du sett av eftervåld hos kvinnor i ditt arbete?
- Vad har du för generell bild av den våldsutövande mannen och det kvinnliga våldsoffret?

Kunskap

- Hur mycket kunskap upplever du att du och din verksamhet har om eftervåld?
- På vilket sätt får ni möjlighet att utveckla kunskap inom ramen för ert arbete?
- Vilken vidare kunskap tror du att du skulle behöva om eftervåld för att känna dig tryggare i din roll som familjerättssekreterare?

Principer

- Finns det några övergripande principer ni som familjerättssekreterare arbetar för i ärenden med eftervåld?
- Möter ni några motstridiga principer i arbetet med eftervåld?

Upptäcka eftervåld

- Hur arbetar du som familjerättssekreterare för att upptäcka eftervåld?
- Vilka kännetecken letar du efter?
- Möter du några utmaningar när du arbetar för att upptäcka risker för eftervåld?

Trovärdighet

- Hur bedömer ni trovärdigheten hos föräldrarna där den ena föräldern menar att våld har förekommit medan den andra till viss grad eller helt förnekar?
- Vilken betydelse har det på bedömningen i vårdnadstvister om mannen är fälld för misshandel/ringa misshandel på kvinnan och eventuellt barnet? Påverkas kvinnans trovärdighet?
- Hur resonerar ni kring föräldraalienation?
  - Händer det att kvinnan eller mannen anklagas för föräldraalienation?
  - Anklagas kvinnan i större utsträckning för föräldraalienation om våldet inte är bekräftat?

Bedömningsarbete

- Vilka utmaningar möter du i bedömningsarbetet gällande vårdnad, boende och umgänge där det har förekommit våld och det finns risk för eftervåld?
- Vilken betydelse har eftervåld och risk för eftervåld i era bedömningar?
- Vilka riskfaktorer för barnet beaktas i ert bedömningsarbete i ärenden där våld har nämnts/förekommit i någon grad?
- I ärenden då barnet uttrycker rädsla gentemot pappan i någon form, hur stor vikt läggs vid detta i utredningsarbetet?
- Hur resonerar ni kring de konsekvenser, tex begränsat socialt nätverk och psykisk ohälsa, som kan ha uppstått hos den våldsutsatta kvinnan efter att ha levt med våld under en lång tid, när ni bedömer föräldraförmåga?

Domstolen

- Upplever du att domstolen och familjerättens principer, synsätt och bedömningar skiljer sig åt i ärenden gällande eftervåld?
- Vad brukar du tänka på när du skriver utredningar för att nå fram till domstolen?

- Vilken påverkan upplever du att dina bedömningar har för domstolens vårdnad, boende och umgängesbeslut?

Umgänge

- Vilka utmaningar möter du i våldsärenden där det är beslutat om umgänge med en våldsutövande pappa?
- I våldsärenden då den våldsutövande pappan får någon form av umgängesrätt, hur bemöter du umgängessabotage från den våldsutsatta kvinnans håll?

Övrigt

- Är det någonting annat du har tänkt på i ditt arbete med kvinnor som utsätts för eftervåld i samband med vårdnadstvister?

Bilaga 2: Informationsbrev

Hej!

Våra namn är Isabella Barjosef och Saga Bladh! Vi går termin sex på socionomprogrammet vid Lunds universitet och skriver nu vår kandidatuppsats. Vi söker en familjerättssekreterare inom er verksamhet som har erfarenhet av att arbeta med kvinnor som utsätts för eftervåld i samband med vårdnadstvister och vill delta i en semistrukturerad intervju till vår studie.

Syftet med vår studie är att genom intervjuer med familjerättssekreterare undersöka hur deras arbete med kvinnor som utsätts för eftervåld i samband med vårdnadstvister ser ut.

Intervjuerna hålls digitalt och kommer pågå i ca en timme. Vi håller helst intervju så snart som möjligt när det passar er. Om vi får ert samtycke kommer vi att spela in intervjun för att transkribering och analys av materialet ska ske smidigt. Vi kommer att behandla all information konfidentiellt, ni samt er verksamhet kommer att anonymiseras och endast delas med vår handledare och i undantagsfall med examinerande lärare. Ni har rätt att avbryta intervjun när som helst under intervjuns gång. Ni kommer också att få ta del av det färdiga arbetet när det är färdigställt.

Erat deltagande hade uppskattats enormt och bidragit till vårt arbete!

Med vänliga hälsningar, Isabella Barjosef och Saga Bladh.

Isabella Barjosef

Bellas_epost@hotmail.com

0736548156

Saga Bladh

sagalinnebladh@gmail.com

0722325639

Handledare: Mikael Sandgren

mikael.sandgren@soch.lu.se